

# Literacy i Faxe Kommune

*En sammenhængende og dynamisk strategi for arbejdet med sprog,  
læsning og skrivning på 0-18 års området*



## INDHOLD

Læsevejledning  
Forord

### DEL 1: Literacy i Faxe Kommune

<b>Strategiens ramme og målsætning</b>	<b>1</b>
Hvad er literacy?	1
Vision og målsætning	1
Den forskningsmæssige forankring	3
Fælles tværgående pejlemærker	4
Fælles tværgående indsatser	5
Datamonitorering og overgange	9
Årshjul for arbejdet med strategien	9
Strategiens prioriterede ledelsesopgaver	11
Kommunale ressourcpersoner	11
Evalueringsplan	12

<b>Strategiens lokale mål og indsatser</b>	<b>15</b>
<b>Sundhedsplejen 0-18 mdr.</b>	<b>15</b>
<b>Dagtilbud 0-5 år</b>	<b>17</b>
<b>Skole 6-18 år</b>	<b>21</b>
<b>Fritids- og klubtilbud 6-18 år</b>	<b>31</b>

### DEL 2: Handleplaner for literacy

<b>Handleplan - skabelon for dagtilbud</b>	<b>36</b>
<b>Handleplan - skabelon for skole</b>	<b>38</b>
<b>Handleplan - skabelon for SFO/Fritidstilbud</b>	<b>40</b>

### DOWNLOADS

- Onepage
- Skabelon til handleplaner
- Arbejdet med sprog, kommunikation og literacy i dagtilbud
- Årshjul skema for dagtilbud, skole, SFO og klub
- Model over indsatser rettet mod ordblinde elever
- Procesplan for implementering af De fantastiske fire
- Bogmærker og Strategihjul
- Årshjul til planlægning
- Evalueringsplan sprog og literacy
- Trinplan for forankring af literacy i dagtilbud
- Trinplan for forankring af literacy i skole, SFO og klub

## Læsevejledning

Strategien er overordnet set opdelt i to dele – en teoretisk og en praktisk del:

- Del 1 beskriver strategiens rammesætning og retning (teori)
- Del 2 indeholder skabeloner til udarbejdelse af lokale handleplaner (praksis)

Strategiens første del, som omhandler rammer og målsætning, er obligatorisk og nødvendig læsning for at kunne arbejde videre med handleplansdelen.

I del 2 er læseruten markeret med en farvekode, som gør det muligt at målrette læsningen. Farvekoden kobler den teoretiske og den praktiske del af strategien og kan følges fra indholdsfortegnelsen og videre via de farvede bjælker i strategiens højre margin.

Rigtig god læselyst.

## FORORD

I Faxe Kommune arbejder vi sammen om at understøtte alle børn og unges forudsætninger for livslang udvikling af kompetencer i relation til sprog og literacy.

Det gør vi, fordi funktionelle sprog-, læse- og skrivekompetencer åbner for mangfoldige deltagelsesmuligheder i fællesskaber, i uddannelsesforløb, i samfundet og i livet generelt og fordi, det er vores vision og ambition at skabe de bedst mulige betingelser for kommunens børn og unge.



Vi ved, at vanskeligheder med sprog og læsning er forbundet med øget risiko for at udvikle faglige vanskeligheder og på længere sigt risiko for lavt uddannelsesniveau og arbejdsløshed – områder som har betydning for trivsel, mental sundhed og livskvalitet.

Vi ved også, at vi kan gøre en positiv forskel ved at tage fælles ansvar og finde løsninger sammen. Netop derfor er literacy en væsentlig del af vores to kommunale strategiske initiativer, Børn i Fællesskaber og Fælles om Forebyggelse, som proaktivt arbejder tidligt forebyggende og vedvarende understøttende med børn og unges muligheder for at mestre eget liv.



Børn gør det godt, når de kan – og det kan de netop bedst, når voksne omkring dem har øje for deres deltagelsesbetingelser og forstår at indrette et miljø, hvor børnene kan udvikle sig og lære.

Derfor er tidlig opsporing, forskningsbaserede indsatser og tværfagligt samarbejde fælles nøgleord i arbejdet.



Vores strategi for literacy udstikker en fælles ramme for et sammenhængende arbejde med sprog, læsning og skrivning på 0-18-årsområdet. I den ramme kan vi i fællesskab og til stadighed udforske, udvikle og retningsgive vores pædagogiske praksis til gavn for børn og unges trivsel og læring.



Arbejdet er forankret i prioritering af bredt tværgående samarbejde mellem samtlige voksne, der har del i børns sprog- og læseudvikling – det vil sige forældre og det fagprofessionelle personale i sundhedsplejen, PPR, dagtilbud, skolen, SFO og klubtilbud.

Faxe Kommunes strategi for literacy blev vedtaget i november 2018 af ledere fra sundhedsplejen, PPR, dagtilbud og skole. Strategien er opdateret i april 2022 og i juni 2024.

**Dorthe Lund Nielsen,**  
Centerchef, Center for Børn, Unge & Familie



Udgivet af Faxe Kommune 2018 - opdateret 2022 og 2024. Udarbejdet af: Sprog- og læsekonsulent Pernille Sørensen, Center for Børn, Unge og Familie, i samarbejde med specialpædagogisk konsulent Anne Nøregård, talehørekonsulent Conny Pedersen, pædagog Dorthe Birch og læsevejleder Lisbeth Grønholm. Fotos og illustrationer: Faxe Kommune og Colourbox

# DEL 1: LITERACY I FAXE KOMMUNE

## STRATEGIENS RAMME OG MÅLSÆTNING

### Hvad er literacy?

I Faxe Kommune har vi valgt at lade ordet *Literacy* indgå som centralt begreb i vores strategi for arbejdet med sprog, læsning og skrivning. Heri finder vi den begrebsmæssige bredde, som vi mener bedst favner alle børn og unge på 0-18 årsområdet og derved bidrager til et fælles sprog som afsæt for udvikling. Vi lægger os i vores begrebsforståelse op ad nedenstående definition:

*Literacy defineres som menneskets kompetence til at afkode, forstå og anvende tegn som for eksempel bogstaver, tal, diagrammer, grafer, tegninger og billeder. En forudsætning for literacy er talesprog og pragmatisk forståelse.*

*(Nationalt Videncenter for Læsning)*

- som i et pædagogisk og didaktisk perspektiv kan oversættes til:

*Det generelle og specifikke arbejde med sprog, læsning og skrivning som finder sted i de forskelligartede og mangfoldige miljøer, som børn og unge naturligt er en del af.*

Det pædagogiske og didaktiske arbejde med børns udvikling af kompetencer i relation til literacy skal i daglig praksis i balanceres af tre perspektiver på literacy:

- **Literacy som social praksis ude og hjemme**  
» Omfatter den måde vi gør brug af (skrift)sproget i forskellige situationer og sociale kontekster, fx når vi læser, skriver, kommunikerer og interagerer sprogligt med andre – pragmatik og social praksis
- **Literacy som præsentationsform**  
» Repræsenterer vores forståelse af verden som er indlejret i de tekster, der omgiver os, og som vi selv skaber - analoge og digitale tekster, digitale medier
- **Literacy som mental evne**  
» Omfatter det der foregår inde i hovedet på os, når vi læser, skriver og interagerer sprogligt – kognitive processer

Det betyder i praksis, at arbejdet med børns literacy skal omhandle refleksion over børn og unges

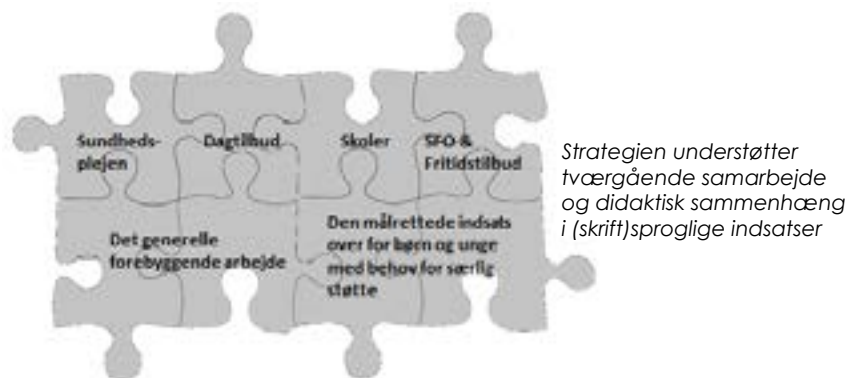
- a)** mentale evne til at bearbejde (skrift)sproget i kommunikation, leg, læsning og skrivning,
- b)** brug af (skrift)sproget til at udtrykke sig og skabe betydning (tale, skrive, læse) og endelig
- c)** vores fælles forståelse af verden som den findes indlejret i analoge og digitale tekster.

### Vision og målsætning

Med baggrund i data på dagtilbuds- og skoleområdet, i relevant forskning omkring børns skriftsproglige udvikling og med Faxe Kommunes Børne- og Ungepolitik som paraply, ønsker vi at styrke et sammenhængende, helhedsorienteret og forskningsforankret arbejde med såvel det talte som det skrevne sprog hos børn og unge i alderen 0-18 år.

**Vores vision er**  
at styrke et **sammenhængende, helhedsorienteret** og **forskningsforankret** arbejde med det skrevne og talte sprog hos børn og unge i alderen 0-18 år

Faxe Kommunes strategi for literacy skal bidrage til at skabe pædagogisk og didaktisk sammenhæng i (skrift)sproglige indsatser mellem sundhedsplejen, dagtilbud, skoler og SFO/fritidstilbud - og mellem det generelle forebyggende arbejde og den målrettede indsats over for børn og unge med behov for særlig støtte.



Når vi arbejder med kulturfærdigheder i relation til mundtligt og skriftligt sprog, arbejder vi med deltagelsesmuligheder for alle børn i de faglige og sociale fællesskaber, de indgår i. Derfor er kommunens literacyarbejde en del af Børn i Fællesskaber. Den kommunale strategi for arbejdet med literacy favner således alle børn i kommunen og kvalificerer vejen mod indfrielse af de nationale og kommunale målsætninger på området. I Faxe Kommune udtrykkes de kommunale målsætninger i nedenstående måltal, som sigter frem mod 2026:

Dagtilbud	Sprogvurdering i 3 og 5 års alderen målt ved andelen af børn, der placerer sig i generel kategori (grøn)	85%
Skole	<b>Læseparathed</b> ved udgangen af børnehaveklassen målt ved andelen af børn, der er parate til den første læseundervisning (strategiens baseline)	85%
	<b>Læsekompetence</b> målt ved andelen af dygtige læsere i nationale og kommunale test (tallet er landsnorm)	80%
	<b>Stavekompetence</b> målt ved ST-prøverne (landsnorm)	
	<b>Inklusionsgrad</b> i almen undervisning	
Brobygning	Optag på ungdomsuddannelse i september samme år eller året efter afsluttet 9.klasse	

Tallene i tabellen er kommunale måltal. Strategiens baseline udgøres af læseparathedsvurderingen ved udgangen af bh.klassen. Her foreligger data tilbage fra 2017. Mere info kan findes i den kommunale læserapport.

### Strategiens målsætning

- Kvalificere vejen mod indfrielse af kommunale og nationale målsætninger
- Skabe sammenhængskraft i arbejdet med literacy på 0-18 årsområdet, herunder bidrage til et fælles sprog som fundament for udvikling
- Sikre høj kvalitet i almen gennem tværgående indsatser og lokale tiltag, herunder understøtte gode overgange i børn og unges liv
- Understøtte at samtlige tiltag udspringer af og bidrager til et dynamisk samspil mellem pædagoger, lærere og forældres praksis på den ene side og forskningen på den anden
- Skabe positive forandringer i børn og unges liv som udvider deres deltagelsesmuligheder i fællesskaber, i et uddannelsesforløb og i samfundet generelt
- Understøtte udviklingen af en lokal sprog- og læsepraksis gennem arbejdet med lokale handleplaner for arbejdet med sprog og literacy

### Strategiens målgrupper

- Strategien retter sig mod aktører i børn og unges liv og fordrer fælles ansvarstagen for sprog og læsning på tværs af hjem, institutioner, miljø og fag

### Strategiens forankring

- Strategien er forankret i Dagtilbudsloven, Folkeskoleloven, Ungdomsskoleloven, i Forenklede fælles mål (nationale kompetencemål), i kommunens Børne- og Ungepolitik samt i relevant forskning på området
- Strategien udstikker på kommunalt plan rammerne, inden for hvilke lokale handleplaner for det konkrete arbejde med literacy udarbejdes



## Den forskningsmæssige forankring

Forskningen har udpeget områder af særlig betydning for børns læsning og læseudvikling. Vi kalder dem kritiske forudsætninger for læsning, og i dem kan vi hente viden om kausale sammenhænge i børns udvikling af sprog og læsning:

1. Bogstavkendskab
2. Fonologisk opmærksomhed og bevidsthed
3. Ordforrådets omfang, tilgængelighed og lyd kvalitet
4. Lytteforståelse
5. Lokale ressourcer: Personer, miljø og kultur

De kritiske forudsætninger er områder, som hver især kan forudsige senere læsekompetence. Derfor skal alle områder have en særlig opmærksomhed i alt arbejde med børns literacy på tværs af 0-18 årsområdet.

Dagtilbud (0-5 år)	Kritiske forudsætninger for læsestart og senere læseudvikling	Skole og SFO/Klub (6-18 år)
Spirende ortografisk færdighed, interesse for bøger	Bogstavkendskab	Sikker afkodning (læsning) og kodning (skrivning)
Sproglig opmærksomhed	Fonologisk opmærksomhed og bevidsthed	Fonematiske princip (stavning)
Produktivt sprog, kommunikative kompetencer og pragmatisk sprogbrug	Ordforrådets omfang, tilgængelighed og lyd kvalitet	Sprog- og læseforståelse, tale- og skriftsproglige færdigheder
Receptivt sprog	Lytteforståelse	Læseforståelse
Lokale handleplaner med målsætninger Tilgængelighed af bøger Literacystimulerende inde- og udemiljøer Sprog- og læsepraksis Positivt forventningspres*	Lokale ressourcer Personer, miljø og kultur	Lokale handleplaner med målsætninger Tilgængelighed af bøger Literacystimulerende inde- og udemiljøer Sprog- og læsepraksis Positivt forventningspres*
← Tværgående samarbejde →		
Literacy hjemme og i dagtilbud		Literacy hjemme, i skole og i SFO

Kritiske forudsætninger for børn og unges læseudvikling fremstillet i et tidligt perspektiv.  
\*Forældre og professionelles forventninger til barnets læsestart og vedvarende læseudvikling. Forventninger korresponderer med prioritering og betydningsstillæggelse og må altid afstemmes med barnets forudsætninger.

Skemaet viser, hvordan de kritiske forudsætninger rækker både bagud og fremad i et barns læseliv. Vi kan således følge de lydige elementer (bogstavkendskab og fonologi) ned i førskriftlige færdigheder hos det helt lille barn og op til færdigheder, der har med ordafkodning og ordskrivning at gøre hos skolebarnet og hos unge.

Tilsvarende kan vi følge elementer fra sprogforståelsen (ordforråd og lytteforståelse) ned til det lille barns produktive og receptive sprog, op til skolebarnets mundtlige og skriftlige sprog og læseforståelse, og videre til unges kommunikative kompetencer i sociale og digitale fællesskaber.

### Fra forskning til praksis

Skemaet med de kritiske forudsætninger for læsning kan bruges som et planlægnings- og evalueringsredskab i kvalificering af den pædagogiske og didaktiske praksis. I planlægningsammenhæng kan det bidrage til at kaste lys over, hvilke områder de indsatser, man igangsætter, gør godt for, mens man i evalueringsammenhæng kan koble for eksempel sprogvurderinger og læsetest direkte til skemaet og således blive klogere på, hvilke områder de enkelte evalueringsværktøjer giver information og viden om. På den måde kan skemaet bidrage til at skabe forbindelse mellem planlægning, evaluering og pædagogisk og didaktisk praksis.

### Forebyggende, foregribende og indgribende indsatser

I de kritiske forudsætninger gives vi en forskningsbaseret ramme inden for hvilken, vi kan udvikle vores pædagogiske praksis i et stræk fra den tidlige sprogtilegnelse til mødet med ungdomsuddannelsen. Skemaet er et greb i faglig ledelse, i pædagogisk og didaktisk tilrettelæggelse af databaserede indsatser, og mere generelt i arbejdet med forebyggende, foregribende og indgribende tiltag.

I Faxe Kommune arbejder vi med tidlige og vedvarende indsatser. Det betyder, at vi sætter tidligst muligt ind med forebyggende arbejde og vedvarende tilbyder foregribende indsatser målrettet det enkelte barn. Vi tilstræber høj kvalitet i almenmiljøet for at understøtte brede deltage muligheder for flest mulige børn.

De kritiske forudsætninger skal ses i sammenhæng med de tre perspektiver på literacy.

## Fælles tværgående pejlemærker

Strategien rummer fem tværgående pejlemærker, som danner sigtekorn for arbejdet med literacy, og som samtidig efterlader frihed til, at vejen mod målopfyldelse kan være forskellig og betinget af den forudsætningsmæssige forskellighed, som altid vil være til stede i pædagogiske miljøer.

Pejlemærkerne indgår i de lokale handleplaner for literacy, hvori det beskrives, hvorledes den pædagogiske praksis justeres lokalt i forhold til målopfyldelse.

De 5 pejlemærker er

- Læseglæde og læselyst
- Forældresamarbejde
- Data som styringsværktøj
- Forskningsbaserede indsatser
- Tværgående samarbejde og ledelsesmæssig forankring

### Læseglæde og læselyst

Læseglæde og læselyst er grundlag for livslang udvikling af kompetencer i relation til literacy.

Vi ved:

- at læsning får sproget til at vokse
- at der er stærk sammenhæng mellem læselyst og læsekompetence
- at børn slipper bøgerne tidligt, og skærmen er en stor konkurrent til læselyst
- at læselyst kan initieres af personer, miljø og kultur

I den lokale handleplan beskriver vi:

- Hvordan vi kan understøtte børns tidlige glæde ved bøger og deres vedvarende lyst til at læse i dagtilbud, på skolen, i SFO'en og i klubben
- Vores samarbejde med forældre og bibliotek

### Forældresamarbejde

Forældre er betydningsfulde rollemodeller og medspillere i barnets tidlige, første og fortsatte sprog- og læseudvikling.

Vi ved:

- At forældre gerne vil vejledes omkring, hvordan de bedst støtter op om deres barns sprog, læsning og læring

I den lokale handleplan beskriver vi:

- Hvordan vi kan invitere forældre til et forpligtende samarbejde omkring deres barns sprog og læsning

### Data som styringsværktøj

Kvantitativt og kvalitativt data danner afsæt for dialog, handling og justering af pædagogisk praksis.

**Kvantitative** data: Kan tælles og måles, tabeller, statistik, fx test.

**Kvalitative** data: Kan afdække en adfærd, holdning, fx observationer og interview

Vi ved:

- At data kan være både kvalitativt og kvantitativt
- At data får liv, når det drøftes på forældremøder, teammøder, stuemøder og konferencer og efterfølgende danner afsæt for handling og justering af praksis
- At systematisk arbejde med datamonitorering og data-baserede indsatser løfter kvaliteten i vores almene og specialpædagogiske tilbud

I den lokale handleplan beskriver vi:

- Hvilke datanedslag, der arbejdes med:
  - » Dagtilbud, skole og SFO: fx data fra evalueringsplan
  - » Klub: fx kvalitativt data og forskningsbaserede data om unges medievaner og læse-/mediekompetencer
- Hvordan data gøres til fælles viden og danner afsæt for dialog og handling

## Forskningsbaserede indsatser

Kritiske forudsætninger udgør områder, der har en særlig opmærksomhed i alt arbejde med literacy.

Vi ved:

- At forskningen har udpeget fem områder, som har en særlig betydning for læsestart og senere læseudvikling (se side 3)
- At vi løfter kvaliteten i almen ved at iværksætte tidlige og vedvarende indsatser inden for de fem områder
- At skriftsprogsproblemer i skolen kan forebygges tidligt i dagtilbudsårene

I den lokale handleplan beskriver vi:

- Hvordan vi arbejder med områder relateret til de fem kritiske forudsætninger i dagtilbud, skole, SFO og klub i det daglig og det forebyggende arbejde
  - » For dagtilbud er områderne: Førskriftlige færdigheder, sproglig opmærksomhed, receptivt og produktivt sprog og lokale ressourcer
  - » For skole/SFO er områderne: Læsning, skrivning, stavning, sprog- og læseforståelse og lokale ressourcer.
  - » For klub er områderne: Digital dannelse, kompetence til at navigere i skriftlige sociale fællesskaber, livsduelighed og lokale ressourcer
- SFO beskriver samspillet med skolen undervisning, hvordan børn med særlige behov eller forudsætninger støttes, samt indsats for maj-børn
- I dagtilbud beskriver vi arbejdet med nedslag i barnets alder (vuggestue, børnehave, storegruppe) og i skolen med nedslag i trin (indskoling, mellemtrin, udskoling)
- Vi inddrager de tre perspektiver på literacy i vores beskrivelser

### *Særligt for børn og unge med øvrige udfordringer*

I forhold til den indsats, der skal iværksættes over for børn i skriftsproglige vanskeligheder, er det vigtigt at være opmærksom på, at kompetencer inden for sprog og literacy kan være en sekundær problematik til andre vanskeligheder.

Det kan derfor være relevant via kommunale resourcepersoner at afdække en elevs kompetencer vedr. kognition, herunder arbejdshukommelse, opmærksomhed samt visuel perception og medtage denne i en samlet vurdering.

## Tværgående samarbejde og ledelsesmæssig forankring

Bredt tværfagligt samarbejde og ledelsesmæssig forankring er nødvendigt for at realisere målsætningerne i arbejdet med literacy.

Tværgående samarbejder:

Skole/dagtilbud og hjem - Skole og fritidstilbud - Dagtilbud og dagtilbud (skift) - Skole og skole (skift) - Dagtilbud og skole - Skole/dagtilbud og bibliotek - Skole/dagtilbud og sundhedsplejen - Skole/dagtilbud og PPR - Kommunale netværk - osv.

Vi ved:

- At tværgående samarbejde er en nødvendig og væsentlig understøttende faktor for vidensdeling, udvikling af relevante indsatser og for etablering af fælles ansvar for realisering af literacymålsætningen
- At ledelsesmæssig forankring er en forudsætning for at styre og lede med data som kompas og kommunale måltal for øje

I den lokale handleplan beskriver vi:

- Det tværgående samarbejde med fokus på aktørernes roller og ansvar
  - » For SFO: : Relevante nedslag i relation til overgang fra dagtilbud og understøttelse af skolens undervisning
  - » For klub: Hvordan medarbejdere understøttes i at kunne løfte strategiens mål og intentioner
  - » For skole: Hvordan der sikres ejerskab til pejlemærker og DFF i alle fag
- Plan for vedvarende aktualisering af arbejdet
- Plan for orientering af nye medarbejdere og ledere til arbejdet
- Ledelsesmæssige greb i styring mod implementeringsmål og effektmål

## Fælles tværgående indsatser

Strategien hviler på en række tværgående indsatser. Disse udgør tilsammen et væsentligt fundament i strategien, og det ledelsesmæssige arbejde i relation til implementering og styring af indsatserne er derfor af stor vigtighed.



Indsatserne er:

- Halvårsmøder om sprog, kommunikation og literacy
- Sprogkonferencer i dagtilbud og skole
- Indsats: De fantastiske fire 6-16 år
- Sprogansvarlige pædagoger
- Læsevejleder som co-teacher
- Ordblindevejledere
- Kommunale netværk
- Tværgående evalueringsplan

### **Halvårsmøder om sprog, kommunikation og literacy**

For at understøtte ledelsen af arbejdet med sprog, kommunikation og literacy afholdes der halvårsmøder i dagtilbud og skole/SFO. På møder for skole/SFO deltager kommunens sprog- og læsekonsulent, logopæd, læsevejleder, ordblindevejleder og afdelingsledere. På møderne for dagtilbud deltager kommunens sprog- og læsekonsulent, logopæd, sprogansvarlig pædagog og leder.

Møderne estimeres til 1 1/2 time. Sprog- og læsekonsulenten forestår mødeindkaldelsen,

Efter halvårsmøder afholder sprog- og læsekonsulent statusmøder med dagtilbudschefen og skolechefen.

Centerchefen orienteres årligt om arbejdet i forbindelse med sagsfremsstilling til politisk niveau.

På medarbejderportalen kan du finde:

[Halvårsmøder om sprog, kommunikation og literacy](#)

### **Sprogkonference som evaluerings- og interventionsgreb**

Sprogkonferencer i dagtilbud og bh.klasse afholdes ud fra samme ramme, for at sikre fælles sprog og tilgang på tværs af området. Formålet med konferencen er at målrette og kvalificere sproglige indsatser i børnegruppen. På sprogkonferencen drøftes de enkelte børn ud fra den aktuelle sprogvurdering og med baggrund i den viden om barnet, der allerede foreligger.

Vigtige elementer på konferencen er:

- At opdage og konferere tidlige risikotegn på senere afvigende sprog- og læseudvikling
- At pege på tværfaglige sprogstimulerende indsatser med udgangspunkt i en balanceret undervisning
- At kvalificere samarbejdet mellem samtlige aktører omkring barnet

Indsatserne løftes af de primære aktører omkring barnet, det vil sige professionelle voksne, afdelingsleder/dagtilbudsleder og forældre - med mulighed for inddragelse af sprog- og læsekonsulent og/eller talehørekonsulent, som kan understøtte udvikling med særlig opmærksomhed i brobygning fra vuggestue til børnehave, fra dagpleje til børnehave og fra børnehave til 1.klasse.

I dagtilbud afholdes sprogkonferencen efter et årshjul, som finde i Procedure for arbejdet med sprogvurderinger i Faxe Kommune. På sprogkonferencen deltager dagtilbudsleder, talehørekonsulent og sprogansvarlig pædagog. I skolen afholdes sprogkonferencen i uge 39-41 med deltagelse af bh.klasseleder, læsevejleder, afdelingsleder, tale-/hørekonsulent og sprog- og læsekonsulent. PPR-psykolog kan deltage ved behov.

Ansvar for sprogkonferencer, herunder ledelse af opfølgende indsats, er ledelsesmæssigt forankret. Møderne afholdes ud fra en fast dagsorden. Som en del af mødet udfyldes en Status & Handleplan, som er et dynamisk redskab for det fremadrettede arbejde.

Nærmere retningslinjer er beskrevet i *Procedure for arbejdet med sprogvurderinger i Faxe Kommune*.

På medarbejderportalen kan du finde:

[Procedure for sprogvurderinger](#)

[Sprogkonference i børnehaveklassen](#)

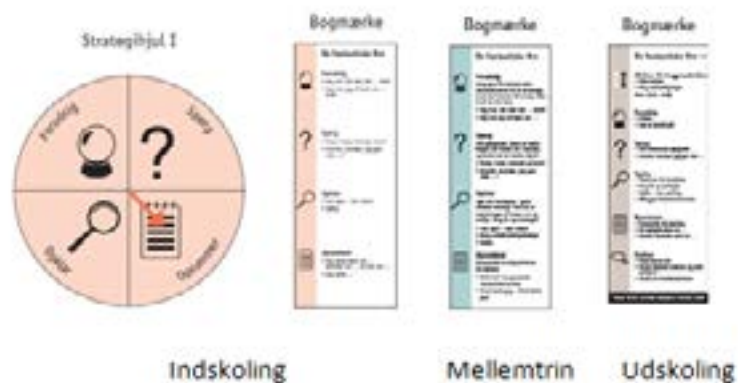
[Sprogkonference i dagtilbud](#)

## Indsats: De fantastiske fire i alle skolens fag og i fritidslæsningen

I skolen genmøder børn og forældre det lyserøde hjul og de grundlæggende forskningsbaserede strategier - nu nuancerede og afstemte i relation til fagenes tekster. I alle skolens fag og i SFOens læseaktiviteter arbejdes med strategierne, som understøtter hukommelse, forståelse og generel læring.

Arbejdet med De fantastiske fire er en indsats, som sikrer, at alle børn i Faxe Kommune kender til og kan bruge minimum fire grundlæggende og forskningsbaserede strategier i deres læsning. En systematisk anvendelse af strategierne understøtter høj transfer på tværs af fag og på tværs af skole- og fritidslæsning. Strategierne understøtter faglig inklusion i fagene og deltagelsesmuligheder for alle børn.

De fire strategier, De fantastiske fire, indgår som en del af elevernes strategi-værktøjskasse på lige fod med øvrige udvalgte strategier fx til tekstproduktion, til afkodning, til tekstanalyse osv.



## Sprogansvarlige pædagoger

Sprogansvarlige pædagogers primære opgave består i at aktualisere den daglige opmærksomhed på de af forskningen udpegede forudsætninger for udvikling af literacykompetencer. Sprogansvarlige pædagoger har endvidere et medansvar i forhold til at kvalificere brugen af sprogvurderinger som et formativt redskab, herunder at omsætte kvantitativ og kvalitativ data til pædagogisk praksis.

På medarbejderportalen kan du finde:

[Funktionsbeskrivelse for sprogansvarlig pædagog](#)

## Læsevejlederen som co-teacher

Læsevejlederens primære opgave er at understøtte høj kvalitet på almenområdet. Læsevejlederen har som en del af sin funktion en pulje timer til co-teaching. Timerne anvendes til at intervenere i den daglige og almene undervisning i fagene og understøtte implementeringen af literacystrategiens fokusområder og indsatser. Se øvrige arbejdsopgaver i den kommunale funktionsbeskrivelse.

På medarbejderportalen kan du finde:

[Funktionsbeskrivelse for læsevejledere](#)

## Ordblindevejledere

Ordblindevejlederens primære opgave er at følge de skriftsprogsvage elevers udvikling og progression og medvirke til at kvalificere brugen af kommunale og nationale test som redskaber i at opdage og intervenere i tidlige tegn på ordblindhed. Ordblindevejlederen har fast mødekadence med lærerteamene og understøtter her udarbejdelse og justering af handleplaner for ordblinde elevers faglige udvikling.

På medarbejderportalen kan du finde:

[Funktionsbeskrivelse ordblindevejledere](#)

## Sprog på tværs

Sprog på tværs er en tværprofessionel og tværfaglig tænketank, hvis formål er at understøtte og styrke et sammenhængende blik på sprog og literacy for alle børn og unge i alderen 0-18 år i Faxe Kommune. I Sprog på tværs drøftes samfundsmæssige tendenser, forskningsbaseret viden, aktuelle behov og udviklingspotentialer med henblik på at kvalificere eksisterende og igangsætte fremtidige indsatser, der kan styrke sprog og literacy.

I Sprog på tværs mødes fagprofessionelle inden for sundhed, kultur og fritid, dagtilbud og skole samt sprog og literacy til tre årlige møder. Faste medlemmer er: ledende sundhedsplejerske, teamleder for bibliotek, dagtilbudskonsulent, børnebibliotekar, tale-/hørekonsulent, flersprogs-

vejleder, konsulent for skoleområdet og sprog- og læsekonsulent.

### **Netværk for tidlig literacy**

Netværk for tidlig literacy er et tværgående og tværfagligt netværk, der understøtter videndeling og brobygning mellem børnehave og skole. Netværket er for kommunens bh.klasseledere, 1.klasselærere, førskolepersonale fra dagtilbud.

Fokusområder i netværket kan omhandle:

- Faglig sparring og faglig opmærksom mod kritiske forudsætninger for læsning
- Brobygning mellem børnehave og skole
- Sprogindsatser på tværs af dagtilbud og skole
- Sprogvurdering - hvad, hvorfor og hvordan?
- Sproglig udvikling - almindelig/afvigende
- At skrive sig ind i læsningen

Der afholdes tre årlige møder på hver to timer. Møderne er placeret i september, januar og maj. Netværket drives af en tale-/høre-konsulent og kommunens sprog- og læsekonsulent.

### **Netværk for læsevejledere og ordblindevejledere**

Fire gange årligt mødes kommunens læse- og ordblindevejledere til netværksmøder. Møderne faciliteres af kommunens sprog- og læsekonsulent og afholdes lokalt på kommunens skoler. Formålet med netværket er at understøtte vejlederne i deres daglige arbejde. Møderne har en varighed på 2 ½ time.

### **Tværgående evalueringsplan**

Faxe Kommune har en tværgående evalueringsplan for det samlede 0-16 årsområde. Sprogvurderingsredskabet er tværgående for dagtilbud og skole, hvilket understøtter dataflow og brobygning i indsatser og arbejds måder.

I overgangen til 1. klasse vurderes elevernes forudsætninger for at påbegynde den første læseundervisning, og andelen af elever i risiko for

at udvikle skriftsproglige vanskeligheder udpeges.

Prøverne på 0. årgang udgør Faxe Kommunes baseline for effektmåling i relation til arbejdet med vores fælles strategi, *Literacy i Faxe Kommune*. Prøver på skoleområdet bidrager med viden om funktionaliteten af elevernes læsekompetence. Der afvikles obligatoriske ordblinderisiko-test i bh.klasse, 1. klasse og 3. klasse. Resultater drøftes på sprogkonferencer og kvartalsmøder. Et kommunalt blik samles årligt i den kommunale læseundersøgelse.

## Datamonitorering og overgange

### Datamonitorering i overgange

For at understøtte dataflow i overgangen fra dagpleje til dagtilbud og fra dagtilbud til skole anvender kommunen to redskaber i Hjernen & Hjertet fra Rambøll. Det drejer sig om Sprogvurdering 3-6 år og Ressourcevurdering.

Det data, der generes, anvendes i et tidligt forebyggende, formativt og tværfagligt perspektiv til gavn for barnets generelle trivsel og læring,

### Indsatser i overgange – den røde tråd i børns læseliv

De to indsatser, Læseglæde & Læselyst og De fantastiske fire, udgør en væsentlig brobygning i overgangen fra dagtilbud til SFO og skole. De to indsatser hviler forskningsmæssigt på fire grundlæggende strategier, der understøtter børns hukommelse, sprog og forståelse. Strategierne er konkretiseret i et tværgående materiale, som børn og forældre møder i dagtilbud og genmøder i SFO og skole som afsæt for højt læsning,

### Årshjul for arbejdet med strategien

Arbejdet med strategien er indlejret i årshjul for henholdsvis dagtilbud, skole og SFO/Klub. Årshjulene indeholder nedslag, som er besluttet i samråd med skole- og dagtilbudsledere i november 2018.

Handleplaner udarbejdes i et arbejdsfællesskab mellem leder og fagperson. Lederen bedriver den faglige ledelse, mens vejleder bidrager med faglig viden om børns literacyudvikling samt viden om de lokale børns behov.

**Efter årshjul, udarbejdes i december**

Dagtilbud og dagplejen		
Hvornår	Hvad	Roller og ansvar
<b>November/December</b>	<b>Evaluering af det lokale arbejde med sprog, kommunikation og literacy</b> Dagtilbudsleder evaluerer handleplanen sammen med sprogansvarlig pædagog og den tilknyttede logopæd. Dagtilbudsleder er ansvarlig for at videreformidle evalueringen til dagtilbuddets medarbejdere.	Arbejdet er ledelsesmæssigt forankret. Evaluering sendes til kommunens sprog- og læsekonsulent og de pædagogiske konsulenter på dagtilbudsområdet.
<b>November/December</b>	<b>Justering af handleplan</b> Dagtilbudsleder, sprogansvarlig pædagog og tilknyttet logopæd justerer handleplanen med afsæt i data fra sprogvurderinger, børnegruppens forudsætninger og behov, sidste års evaluering og relevant data fra den kommunale Sprog- og læserapport. Dagtilbudsleder er ansvarlig for at videreformidle handleplanens indhold og til medarbejdere og til dagtilbudschefen.	Arbejdet er ledelsesmæssigt forankret. Handleplan sendes til kommunens sprog- og læsekonsulent og de pædagogiske konsulenter på dagtilbudsområdet.
<b>December</b>	<b>Årshjul udarbejdes</b> <ul style="list-style-type: none"><li>Arbejdet med sprog, kommunikation og literacy drøftes løbende på personalemøder.</li><li>Sprogkonferencer og stuemøder planlægges.</li></ul> Dagtilbudsleder planlægger sammen med sprogansvarlig pædagog møderne. Der lægges en overordnet plan for indhold på personalemøder, så aftaler med evt. ressourcepersoner kan indgås.	Dagtilbudsleder udarbejder årshjul.
<b>Efter årshjul</b>	<b>Sprogkonferencer og stuemøder</b> Der afholdes sprogkonferencer og stuemøder efter gældende årshjul og med afsæt i kommunale arbejdspapirer, se 'Procedure for arbejde med sprogvurderinger'.	Dagtilbudsleder er ansvarlig for mødeindkaldelse og mødeafholdelse.
<b>Halvårsmøder</b>	<b>Halvårsmøde om sprog, kommunikation og literacy</b> Møderne afholdes i maj og november/december. På møderne drøftes data og relevante indsatser med afsæt i lokal handleplan og 'Trinplan for forankring af sprog og literacy'.	Sprog- og læsekonsulenten forhåndsbooker møderne.

Skole		
Hvornår	Hvad	Roller og ansvar
Forår	<b>Indkald til Sprogkonferencer</b> Møderne lægges i uge 39-41. Se 'Procedure for arbejdet med sprogvurderinger' for nærmere.	Afdelingsleder indkalder til sprogkonferencer i bh.klassen.
Juni	<b>Evaluering af det lokale arbejde med sprog og literacy</b> Afdelingsleder og læsevejleder evaluerer handleplanen i juni måned. Afdelingslederen er ansvarlig for at videreformidle evalueringen til skolens medarbejdere.	Arbejdet er ledelsesmæssigt forankret. Evaluering sendes til sprog- og læsekonulent og til skolechefen sidste hverdag i juni.
August/ september	<b>Justering af handleplan</b> Afdelingsleder og læsevejleder justerer handleplanen med afsæt i evalueringen, i data fra forårets testning, i den kommunale sprog- og læserapport og i elevernes forudsætninger og behov. Afdelingsleder er ansvarlig for at videreformidle handleplanens indhold til medarbejdere og til skolens øverste leder.	Arbejdet er ledelsesmæssigt forankret.  Handleplanen sendes til kommunens sprog- og læsekonulent og til skolechefen sidste hverdag i september.
August	<b>Årshjul udarbejdes</b> Literacy drøftes på: <ul style="list-style-type: none"> <li>Læringskonferencer/Klassekonferencer</li> <li>Løbende på lærermøder og teammøder</li> </ul> Afdelingsleder planlægger sammen med læsevejleder møderne ved skoleårets start. Der lægges også en overordnet plan for indhold på lærermøder, så aftaler med evt. ressourcepersoner kan indgås, jf. strategi.	Afdelingsleder udarbejder årshjul.  Årshjul findes som download.
September	<b>Sprogkonferencer i bh.klassen</b> Der afholdes sprogkonferencer efter gældende procedure og med afsæt i kommunale arbejdsplaner, se 'Procedure for arbejdet med sprogvurdering'.	Afdelingsleder indkalder til sprogkonferencer. Sprog- og læsekonulent udsender dagsorden.
Halvårs-møder	<b>Halvårsmøde om sprog og literacy</b> Møderne afholdes i februar og august. På møderne drøftes data og relevante indsatser med afsæt i lokal handleplan og 'Trinplan for forankring af sprog og literacy'.	Sprog- og læsekonulent forhåndsbooker møderne.

SFO og klub		
Hvornår	Hvad	Roller og ansvar
Juni	<b>Evaluering af det lokale arbejde med sprog og literacy</b> Afdelingsleder og anden relevant medarbejder evaluerer handleplanen.  Afdelingslederen er ansvarlig for at videreformidle evalueringen til SFO'ens/Klubbens medarbejdere.	Arbejdet er ledelsesmæssigt forankret. Evaluering sendes til kommunens sprog- og læsekonulent og til skolechefen sidste hverdag i juni.
August/ september	<b>Justering af handleplan</b> Afdelingsleder og anden relevant medarbejder justerer handleplanen med afsæt i evalueringen, børnenes/de unges forudsætninger og behov, samt den kommunale sprog- og læserapport. For SFO'ens vedkommende udgør datagrundlaget tillige sprogvurderinger fra børnehaven og børnehaveklasse samt viden om forårets testning i indskoling.  Afdelingsleder er ansvarlig for at videreformidle handleplanens indhold til medarbejdere og til SFO'ens/Klubbens øverste leder.	Arbejdet er ledelsesmæssigt forankret.  Handleplanen sendes til kommunens sprog- og læsekonulent og til skolechefen sidste
August	<b>Årshjul udarbejdes</b> Arbejdet med sprog og literacy drøftes løbende på personalemøder.  Afdelingsleder lægger en overordnet plan for indhold på personalemøder, så aftaler med evt. ressourcepersoner kan indgås, jf. strategien.	Afdelingsleder udarbejder årshjul.  Årshjul findes som download.
Halvårs-møder	<b>Halvårsmøde om sprog, kommunikation og literacy</b> Møderne afholdes i februar og august. På møderne drøftes data og relevante indsatser med afsæt i lokal handleplan og 'Trinplan for forankring af sprog og literacy'.	Sprog- og læsekonulent forhåndsbooker møderne.



## Strategiens prioriterede ledelsesopgaver

Den primære ledelsesmæssige forankring af arbejdet med strategien ligger i styring og ledelse af pejlemærker og indsatsområder. Konkret omhandler strategiens ledelsesopgaver:

- ▶ **Handleplaner**  
*Årlig udarbejdelse af lokalt forankrede og databaserede handleplaner for skole, SFO/klub og dagtilbud*
- ▶ **Styringsredskab i faglig ledelse**  
*At bruge den lokale handleplan som styringsredskab i faglig ledelse, herunder at styre ud fra centrale mål, områdemål og lokale literacymål*
- ▶ **Læsevejledere, Ordblindevejledere & Sprogansvarlige pædagoger**  
*At understøtte vejledernes arbejde ud fra de funktionsbeskrivelser, som er vedtaget*
- ▶ **Årshjul**  
*At udarbejde et årshjul for mødeaktivitet, hvor strategi og handleplan drøftes. Sprog- og læsekonsulenten udsender hvert forår et overblik over kommende års møder, herunder beskrivelser af roller og ansvar.*

## Kommunale ressourcepersoner

I Faxe Kommune har vi flere ressourcepersoner, som på forskellig vis kan bidrage ind i arbejdet med literacy. Vores ressourcepersoner kan inviteres til personalemøder, kaffemøder og til at deltage i møder med grupper af børn og enkelte børn. Læs vores ressourcepersoners beskrivelser af sig selv her:

**Ergoterapeuten** bidrager med viden om børns håndmotorik og skrivegreb samt barnets evne til genkendelse og genskabelse af figurer og tegn. Hvis barnet har udfordringer med dette, kan ergoterapeuten vurdere barnets færdigheder og rådgive barnets nærmeste voksne til at støtte udviklingen bedst muligt. Ergoterapeuten kan ligeledes komme med ideer til aktiviteter i børnegrupper for at fremme børnenes skrive-

og tegnefærdigheder.

**Læsevejleder (almenområdet)** er skolens ressourceperson for udvikling af arbejdet med skriftsproget. Læsevejlederen fungerer som inspirator, vejleder og coach for skolens arbejde med at udvikle og styrke såvel elevernes læselyst som deres skriftsprogskompetencer i hele skoleforløbet, så den enkelte elev udvikler den stærkest mulige kompetence til brug i uddannelse og det øvrige liv, og så gruppen af børn i skriftsprogsvanskeligheder minimeres.

**Læsevejleder (specialområdet)** forestår vejledning i relation til elevernes skriftsproglige udvikling inden for den ramme og virkelighed, elevens øvrige udfordringer udgør. Læsevejlederen afdækker og følger elevernes skriftsproglige udvikling og har et tæt samarbejde med lærerteamet. Læsevejlederen har sammen med afdelingsleder ansvar for udarbejdelse og evaluering af fremadrettede handleplaner i tilknytning til den enkelte elev.

**Ordblindevejleder** er skolens ressourceperson i forhold til afdækning og understøttelse af elever i skriftsproglige vanskeligheder. Ordblindevejlederen har specifik viden om funktionsnedsættelsen og understøtter ordblinde elevers deltagelsesmuligheder i alle fag.

**Kommunens børnebibliotekar:** Børnebibliotekaren har en bred viden om litteratur for alle børnebibliotekets målgrupper og er således i stand til i at guide i valg af litteratur, hvad enten det er til lystlæsning eller informationsindhentning. Børnebibliotekaren indgår i kommunens sprognetværk og i Sprog på tværs.

**Psykologen** kan inddrages som ressourceperson indledningsvist på resourcecenter- eller filtermøde og på sprogkonferencer. Psykologen kan kvalificere en indsats vedrørende sprog og literacy på 0-18 års området ved at have fokus på baggrundsfaktorer, der har betydning for indsatsen og udviklingen. Psykologen kan inddrages med et forebyggende fokus på såvel individ- som gruppeniveau.

**Sprogansvarlige i dagtilbud** har en vejledende rolle i forhold til de enkelte dagtilbuds arbejde med sprog og literacy. Sprogansvarlige bidrager således ind i det almene, forebyggende arbejde med sprog og literacy.

**Sprog- og læsekonsulent** står i spidsen for vedvarende udvikling af kommunens samlede arbejde med sprog og literacy på 0-18 årsområ-

det med klangbund i en data- og forskningsbaseret kultur. Sprog- og læsekonsulentens samarbejder bredt og tværfagligt med øvrige ressourcpersoner for at understøtte den røde tråd i kommunens praksisindsatser.

**Sundhedsplejerskerne** har, sammen med øvrige fagpersoner på børneområdet, øget opmærksomhed i forhold til det helt lille barns kommunikative færdigheder og forældrenes støtte og opbakning til det lille barns sproglige udvikling.

**Logopæderne** formidler viden om barnets sproglige udvikling i et forløb fra barnet er helt spædt og op gennem grundskoleårene. Tale-høre-konsulenten afdækker og rådgiver barnets nære voksne, når barnets sproglige udvikling er afvigende i forhold til levealder. Logopæden sikrer, at viden om barnets forudsætninger for læse-/skriveudvikling videregives ved institutionsskift, skolestart mm. Logopæden har sammen med dagtilbudsleder ansvar for udarbejdelse og evaluering af handleplaner for arbejdet med literacy.

**Flersprogsvejleder:** Flersprogsvejlederen understøtter skolernes arbejde med flersprogede børns deltagelsesmuligheder i almen gennem co-teachingsforløb.

## Kommunal evalueringsplan for sprog og literacy

Faxe Kommunes evalueringsplan er en del af kommunens strategi for et sammenhængende arbejde med sprog og literacy på 0-18-årsområdet. Evalueringsplanen er gældende for alle kommunens dagtilbud og skoleafdelinger.

*Literacy defineres som menneskets kompetence til at afkode, forstå og anvende tegn som for eksempel bogstaver, tal, diagrammer, grafer, tegninger og billeder. En forudsætning for literacy er talesprog og pragmatisk forståelse.*

*(Nationalt Videncenter for Læsning)*

### Formål

Evalueringsplanen skal bidrage til at ensarte og kvalificere den evaluering, som finder sted i de enkelte dagtilbud og skoleafdelinger. Planen rammesætter den kommunale evaluering af sprog og literacy ved at anvise, hvilke prøver og vurderinger der skal foretages hvornår, samt ved at udstikke deadlines for indberetning af testresultater.

### Testansvarlig

Skolens læsevejleder og ordblindvejleder har til opgave at fremskaffe prøverne, indberette prøveresultater og vejlede i forbindelse med selve prøveafviklingen. Ved prøveafvikling skal de i vejledningerne nævnte retningslinjer følges.

### Efterbehandling

Prøveresultater efterbehandles af afdelingens læsevejleder og ordblindvejleder i samarbejde med lærerteamet med udgangspunkt i den på skolen gældende procedure.

På kvartalsmøder om sprog og læsning i december og marts drøftes tiltag i relation til elever i risiko for ordblindhed og ordblind elever. På junimødet drøftes afdelingens samlede prøveresultat og relevante forebyggende og foregribende indsatser planlægges.

For sprogvurderinger gælder særskilt procedure fremsendt til alle dagtilbud og skoleafdelinger 4. maj 2018.

### Gældende

Samtlige prøver er obligatoriske, ligesom det er obligatorisk at afholde prøverne inden for den angivne periode.

### Fritagelse og særlige vilkår

Fritagelse fra prøverne skal ske efter aftale med skoleledelsen. Ved fritagelse lægges en plan for evaluering af elevens sprog og læsning på anden vis. Elever med ordblindevanskeligheder må under prøveafviklingen anvende de hjælpemidler, som bruges i almenundervisningen.

### Fravær

Hvis eleven er fraværende i forbindelse med den ordinære test, skal eleven tilbydes en ny test inden for perioden. Planlægning af denne sker i samråd med afdelingens læsevejleder eller ordblindvejleder.

## Indberetning

Testresultater indberettes ved månedens udgang til kommunens sprog- og læsekonsulent. Papirprøver (P) indberettes på mail til [psren@faxekommune.dk](mailto:psren@faxekommune.dk). Digitale prøver (D) gennem adgang i skoleporten.

## Nyttige links:

- [Oversigt over nationale test](#)
- [Prøvetilrettelæggelser på særlige vilkår/fritagelser](#)
- [Nationale test: Vejledning og information til lærere](#)
- [Risiko for ordblindhed: DVO](#)

	Tidspunkt	Afdækningsområde	Vurderingsmateriale
<b>Sundhedsplejen</b>	Se procedure	Ressourcevurdering	<b>Ressourcevurdering</b> , Hjernen & Hjertet (D)
<b>Dagtilbud</b>	Se procedure på området	Sprogvurdering og Ressourcevurdering	<b>Sprogvurdering 3-6 år</b> og <b>Ressourcevurdering</b> , Hjernen & Hjertet (D)
<b>BH-klasse</b>	Uge 38-41 Primo maj	Sprogvurdering Kritiske forudsætninger for læsning og læseudvikling	<b>Sprogvurdering.dk</b> (D), screening og individuel test <b>Læseevaluering på begyndertrinet</b> , Alinea (P): - Alle bogstaver - Konsonanter - Forlyd-rimdel - Find billedet
	Primo juni	Tidlig identifikation af elever i risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder, herunder ordblindhed	<b>Risikotest for ordblindhed</b> , BUVM (P) - Elbros lister - Bogstavbenævnelse - Dynamisk afkodningstest
<b>1. klasse</b>	Primo maj December/primo juni	Læsning Tidlig identifikation af elever i risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder, herunder ordblindhed	<b>Sætningslæseprøve 1</b> , Hogrefe (D) <b>Risikotest for ordblindhed</b> , BUVM (P) - Elbros lister + Bogstavbenævnelse (dec.) - Elbros lister (primo juni)
<b>2. klasse</b>	Uge 35-37 Primo april	Læsning Stavning	<b>Nationale overgangstest</b> , BUVM <b>ST2</b> , Hogrefe (P) Der kan tages: - Sætningslæseprøve 1 eller 2 på elever i skriftsprogsvanskeligheder
	August Uge 35-37 Primo april Primo maj	Identifikation af elever i risiko for dysleksi Læsning Stavning Læsning	<b>DVO</b> (P) Der screenes med Non-ord. Risikoelever testes individuelt. Der revurderes i februar. <b>Nationale overgangstest</b> , BUVM <b>ST3</b> , Hogrefe (P) <b>Tekstlæseprøve 4</b> , Hogrefe (D)
<b>4. klasse</b>	Uge 35-37 Primo april	Læsning Stavning	<b>Nationale overgangstest</b> , BUVM <b>ST4</b> , Hogrefe (P) Der kan tages: - Tekstlæseprøve 4 eller 5 på elever i skriftsprogsvanskeligheder
	Primo april Primo maj	Stavning Læsning	<b>ST5</b> , Hogrefe (P) <b>Tekstlæseprøve 6</b> , Hogrefe (D)
<b>6. klasse</b>	Uge 35-37 Primo april	Læsning Stavning	<b>Nationale overgangstest</b> , BUVM <b>ST6</b> , Hogrefe (D) Der kan tages: - Tekstlæseprøve 6 på elever i skriftsprogsvanskeligheder
	Primo april Primo maj	Stavning Læsning	<b>ST7</b> , Hogrefe (D) <b>Tekstforståelse Udsagn A</b> , Hogrefe (D)
<b>8. klasse</b>	Uge 35-37 Primo april	Læsning Stavning	<b>Nationale overgangstest</b> , BUVM <b>ST8</b> , Hogrefe (D) Der kan tages: - Tekstforståelse Udsagn A på elever i skriftsprogsvanskeligheder

## SUNDHEDSPLEJEN 0-18 MDR.

Byggestenene for barnets sproglige udvikling grundlægges allerede i mors mave. Omsluttet af den beskyttende livmoder lytter barnet til sproget omkring sig og lærer helt ubevidst vigtige og grundlæggende elementer af afgørende betydning for fortsat sprogudvikling.

Det betyder, at barnet ved fødslen kan genkende stemmer og prosodi (sprogrytme). Det kan skelne ord i ordstrømmen og har også fornemmelse for turtagning i en samtale. Alt sammen forudsætninger, der hænger nøje sammen med den fortsatte sprogudvikling og senere læseudvikling. Barnet har altså fra fødslen nogle iboende forudsætninger, der gør det klar til at møde sproget uden for maven.

**De tidlige forudsætninger grundlægges allerede i mors mave**

Det lille barn tilegner sig sprog gennem relationer og leg – i første omgang leg med mor og far, senere også gennem leg med andre børn. Forældre spiller en så afgørende rolle for den første sprogudvikling, at den helt tidlige literacy til stadighed bør aktualiseres og italesættes – forældre skal tale, synge, læse og lege med deres barn dagligt.

**Tidlig literacy handler om, at forældre taler, synger, læser og leger med deres barn dagligt**

Ikke mindst derfor er den tidlige kontakt til sundhedsplejersken en vigtig og understøttende faktor i børns sproglige udvikling. Allerede ved sundhedsplejerskens besøg kan der vise sig en forsinkelse i det lille barns kommunikation og sprog. Hos nogle børn forsvinder denne forsinkelse helt af sig selv. Andre børn vil derimod have brug for, at miljøet omkring dem tilbyder mange og forskelligartede muligheder for sprogudvikling.

Vi ved, at det er vigtigt, at der følges op på eventuelle tidlige bekymringer. Sundhedsplejerskerne har som følge af deres kontakt med familier-

ne ved hjemmebesøg og gennem det familieforberedende kursusforløb, "Familieiværksætterne" (FIV), direkte adgang til samarbejde med forældrene om den helt tidlige sproglige stimulering. De er samtidig brobyggere til dagtilbuddet og på den måde meget centrale videnspersoner i den tidlige literacy.



I Faxe Kommune ressourcevurderer sundhedsplejerskerne alle børn i overgangen til dagtilbud. Indsatsen er en del af det tidligt forebyggende arbejde.

Arbejdet med at skabe deltagelsesmuligheder for alle børn begynder med sundhedsplejerskernes tidlige mødet med hjemmene og fortsætter i deres overlevering og samarbejde med dagtilbuddene.

Den tidlige og styrkede indsats handler om at inddrage forældre, viden og vejlede, samt understøtte gode vaner i relation til sprog og literacy.



## Målet er

- At aktualisere den tidlige literacy og forældrenes betydningsfuldhed i deres barns sproglige udvikling og senere læseudvikling
- At understøtte den helt tidlige literacy, som foregår i hjemmemiljøet
- At bidrage til at grundlægge gode vaner for sprog og læsning i hjemmemiljøet
- At bidrage til, at forældre klædes på til at understøtte optimal sprogudvikling hos deres barn fra fødslen og bevidstgøres om relationer, leg og digitale mediers betydning for børns sprog
- At styrke brobygning mellem sundhedsplejen, dagtilbud og skolen, således at videndeling, kvalitet og kontinuiteten i og omkring sproglige indsatser sikres

## Fælles tværgående indsatsområder

- Redskaber i tidligt forebyggende arbejde
  - o ADBB (Alarm Distress BaBy scale) - En metode i at vurdere det lille barns kontaktkompetencer
  - o Screening af sprog og kommunikation
  - o Ressourcevurdering i overgang til dagtilbud
- Child directed speech & Babytegn
- Tværfaglig sparring og videndeling: Sundhedsplejerskerne deltager i de områdevis sprognetværk og i Sprog på tværs
- Familieiværksætterhold (FIV)
- Mandagscafe på biblioteket med deltagelse af talehørekonsulent, børnebibliotekar og sprog- og læsekonsulent
- Bredt tværfagligt samarbejde for at understøtte den røde tråd i barnets udvikling af literacykompetence

## Yderligere information og inspiration

- [Tale- og sprogudvikling, milepæle](#)
- [Video om sprogudvikling](#)
- [Video, Read, speak, sing - Early literacy](#)
- [Video, Cafe sprogudvikling, Sundhedsplejen i Slagelse Kommune](#)
- [Hjemmeside om literacy, Nationalt Videncenter for Læsning](#)



## DAGTILBUD 0-3 ÅR

Når det lille barn møder dagtilbuddet, er det almindeligvis klar til at erobre sproget. Fra 1-årsalderen opleves en 'ordforrådsspurts', hvor barnet lærer helt op til 10-12 nye ord om ugen. Det betyder, at barnets receptive sprog, og dermed også sprogforståelse, er i hastig udvikling. Da det receptive sprog i denne alder udvikles langt hurtigere end selve talesproget, betyder det, at det lille barn forstår langt mere, end det er i stand til verbalt at udtrykke.

Det er forskelligt, hvornår børn siger deres første ord, men ved 1-årsalderen har 50% sagt deres første forståelige ord, såkaldt et-ords-sætninger. Herefter forløber den talesproglige udvikling sideløbende med den receptive sprogudvikling, men ikke i samme tempo. I begyndelsen vil talesproget udvikles langsomt med få ord ad gangen, men på et tidspunkt accelererer det, og barnet kan begynde at bruge helt op til 5-10 nye ord om dagen.

Denne sprog-erobring sker i interaktion med omverdenen, som for børns vedkommende har omdrejningspunkt i legen med voksne og med andre børn. Gennem legen oplever børn sproget som et menings- og betydningsfuldt redskab, samtidig med at legens gradvise udvikling betinger en tilsvarende sproglig udvikling.

**Legen er central i børns sprogudvikling. Det samme er voksnes højtlesning og brug af understøttende sprogstrategier**

I leg med andre børn bliver børnene så at sige hinandens nærmeste udviklingszone. I leg med voksne kan den voksne gennem nærværende og autentisk dialog hjælpe barnet til at sætte ord på verden omkring sig. I dagtilbuddet er det afgørende vigtigt at understøtte en optimal sprogudvikling, således at sproget gradvist udvikles til et redskab for både tænkning, planlægning af handling og kommunikation. Da legen er omdrejningspunkt for sprogudvikling, handler det således i høj grad om at understøtte børns deltagelse i leg og i at kvalificere legen.

Sprog udvikles i sociale relationer gennem sociale udvekslinger, hvor der er en fælles opmærksomhed. Den fælles opmærksomhed kan

være en bog, en leg eller oplevelser på en fælles gåtur. Literacy som social praksis og som mental evne spiller altså en stor rolle i det lille barns sprogudvikling både hjemme og i dagtilbud. Det samme gør literacy som præsentationsform. Sprog omfatter et bredt register af værktøjer til kommunikation og tænkning: tale, skrift, billed-, musik-, krops- og tegnsprog. For at udvikle en god pragmatisk sprogbrug, bør et alsidigt perspektiv på sprog præge leg, læring og udvikling i arbejdet med læreplanstemaerne.

### De 10 understøttende sprogstrategier er:

1. Følg barnets interesse
2. Brug åbnende spørgsmål
3. Vent på barnets svar
4. Fortolk og udvid, hvad barnet siger
5. Hjælp barnet med at sætte ord på
6. Forklar ord, barnet ikke kender i forvejen
7. Relater til noget, barnet kender
8. Udnyt de sproglige kompetencer, barnet har i forvejen
9. Ret ikke barnets fejl direkte
10. Leg med sproget, når det er muligt

### Højtlesningens 4 understøttende sprog- og forståelsesstrategier:

1. Forudsig
2. Spørg
3. Opklar
4. Opsummer



## Målet er

- At understøtte muligheden for, at læseglæde og læselyst vedvarende vil udvikle sig og gro gennem en alsidig tilgang til literacy
- At bidrage til at grundlægge gode vaner for sprog og læsning hos børn og forældre
- At aktualisere sprog og literacy gennem fælles og daglig opmærksomhed på kritiske forudsætninger i tilknytning til hverdags-situationer – tale, lytte, læse/fortælle, synge, rime, lege
- At understøtte forældres mulighed for at støtte og hjælpe deres barn gennem vejledning og sparring om relationer, leg, fortælling og læsning, samt digitale mediers betydning for børns sprog og senere læsning
- At styrke brobygning mellem sundhedsplejen, dagtilbud og skolen, således at videndeling, kvalitet og kontinuiteten i og omkring sproglige indsatser sikres
- At bidrage til, at barnet opnår optimal sprogudvikling, således at sprog udvikles til et redskab for tænkning, planlægning og kommunikation

## Fælles tværgående indsatsområder

- Sprogansvarlige pædagoger og Læseglædeambassadører
- Redskaber i tidligt forebyggende arbejde: Vi arbejder med tidlig opsporing af sproglige vanskeligheder i et formativt og tværfagligt perspektiv med blik for sammenhængen mellem sprog og sociale kompetencer. Derfor anvendes både:
  - o Ressourcevurdering, Hjernen & Hjertet
  - o Sprog vurdering 3-6 år, Hjernen & Hjertet
- Babytegn
- Vedvarende udvikling af inspirerende og udviklende læringsmiljøer – både inde og ude. Læringsmiljøerne tager afsæt i viden om kritiske forudsætninger for læsning
- Tværfaglig sparring og videndeling: Sprognetværk og Netværk for tidlig literacy
- Bredt tværfagligt samarbejde for at understøtte den røde tråd i barnets udvikling af literacykompetence

## Yderligere information og inspiration

- [Tale- og sprogudvikling, milepæle](#)
- [Literacyfremmende pædagogisk arbejde, video](#)
- [Læreplanstema, Kommunikation og sprog](#)
- [Literacy i dagtilbud, Nationalt Videncenter for Læsning](#)
- [Literacy og numeracy i børnehave og indskoling](#)
- [Hjemmeside om literacy, Nationalt Videncenter for Læsning](#)



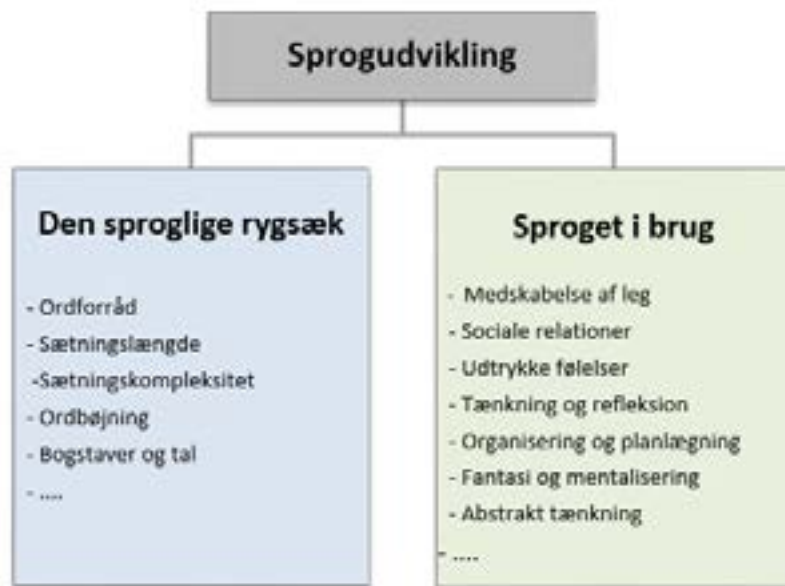
## DAGTILBUD 3-6 ÅR

Når barnet når børnehavealderen, udvikler det for alvor sproget inden for delkompetencer som ortografisk færdighed, sproglig opmærksomhed, narrativ kompetence og sprogforståelse. Her er det af afgørende betydning, at barnets ordforråd er veludviklet, da ordforrådet er det fundament, som barnet skal bygge videre på.

Barnet bruger sproget i mange forskellige sammenhænge og på mange måder. Barnet vil:

- Have forklaringer
- Have stillet sin nysgerrighed
- Forstå årsager og sammenhænge
- Fortælle, forhandle, forklare egne ønsker og behov

Sproget bliver i høj grad et redskab for både tænkning, planlægning af handling og kommunikation.



Frit efter Pia Thomsen

Sprog omfatter et bredt register af værktøjer til kommunikation og tænkning: tale, skrift, billede-, musik-, krops- og tegnsprog. For at udvikle en god pragmatisk sprogbrug, bør et alsidigt perspektiv på sprog præge leg, læring og udvikling i arbejdet med læreplanstemaerne.

Barnet bruger og udvikler sproget i sociale relationer og i samspil med omverdenen. Her er leg den dominerende interaktionsform, og legen er både motivationsgivende og betingende for den sproglige udvikling. Ikke mindst derfor bliver det en vigtig opgave for både pædagoger og forældre at sikre alle børns deltagelse i leg og at medvirke til at kvalificere legen, så den bliver et rum for god (sproglig) udvikling.

En anden kilde til sproglige oplevelser og udvekslinger er samtaler med voksne samt læsning af bøger. Ved at tale om læseoplevelser og om livet i almindelighed, udvikler børn deres ordforråd og deres viden om verden. Rimbøger, sange, rim og remser giver anledning til at lege med sprogets formside, hvilket måske ansporer børnene til selv at lege videre med ord og sætninger. Gennem oplæsning og egen legelæsning erfarer barnet, at man både kan få oplevelser og ny viden gennem læsning. De oplever, at forskellige tekster følger forskellige mønstre i deres opbygning (fx eventyr), hvilket skaber tryghed og genkendelighed i læsesituationen.

De voksne omkring barnet spiller en vigtig rolle. I dem finder barnet nemlig rollemodeller for både sprogbrug og læsning, som kan have stor betydning for deres fortsatte sproglige udvikling og senere tilvalg af bøger og læsning senere i livet.

### Højtlesningens 4 understøttende sprog- og forståelsesstrategier:

1. Forudsig
2. Spørg
3. Opklar
4. Opsummer



## Målet er

- At understøtte muligheden for at læseglæde og læselyst vedvarende vil udvikle sig og gro gennem en alsidig tilgang til literacy
- At bidrage til at grundlægge gode vaner omkring læsning og brug af litteratur hos børn og forældre
- At arbejde målrettet med literacy gennem fælles og daglig opmærksomhed på kritiske forudsætninger i tilknytning til hverdags-situationer
- At understøtte forældres mulighed for at støtte og hjælpe deres barn gennem vejledning og sparring om leg, fortælling og læsning samt digitale mediers betydning for børns sprog og senere læsning
- At styrke brobygning mellem dagtilbud og skolen, således at videndeling, kvalitet og kontinuiteten i og omkring sproglige indsatser sikres
- At sikre alle børns muligheder for deltagelse i leg og i kommunikation til gavn for deres udvikling af sociale og kommunikative færdigheder
- At bidrage til, at barnet opnår optimal sprogudvikling, således at sprog udvikles til et redskab for tænkning, planlægning og kommunikation

## Fælles tværgående indsatsområder

- Sprogansvarlige pædagoger og Læseglædeambassadører
- Redskaber i tidligt forebyggende arbejde: Vi arbejder med tidlig opsporing af sproglige vanskeligheder i et formativt og tværfagligt perspektiv med blik for sammenhængen mellem sprog og sociale kompetencer. Derfor anvendes både:
  - o Ressourcevurdering, Hjernen & Hjertet
  - o Sprogvurdering 3-6 år, Hjernen & Hjertet
- Babytegn
- Vedvarende udvikling af inspirerende og udviklende læringsmiljøer – både inde og ude. Læringsmiljøerne tager afsæt i viden om kritiske forudsætninger for læsning
- Tværfaglig sparring og videndeling: Sprognetværk og Netværk for tidlig literacy
- Bredt tværfagligt samarbejde for at understøtte den røde tråd i barnets udvikling af literacy kompetence

## Yderligere information og inspiration

- [Tale- og sprogudvikling, milepæle](#)
- [Literacyfremmende pædagogisk arbejde](#)
- [Læreplanstema, Kommunikation og sprog](#)
- [Literacy i dagtilbud, Nationalt Videncenter for Læsning](#)
- [Literacy og numeracy i børnehave og indskoling](#)
- [Hjemmeside om literacy, Nationalt Videncenter for Læsning](#)





## INDSKOLINGEN

Børn møder skolen med meget forskellige forudsætninger. Disse forudsætninger hænger tæt sammen med den opmærksomhed, som literacy har fået i de tidlige år, og dermed også med graden af de (skrift) sproglige erfaringer barnet allerede har gjort sig. Barnets talesprog og pragmatiske forståelse er den trædesten, som giver adgang til literacy som præsentationsform og som mental evne. Et velfungerende talesprog, et godt og alderssvarende ordforråd er sammen med tidlige skriftsproglige erfaringer af stor betydning for mødet med skolens skriftsprogsmiljø.

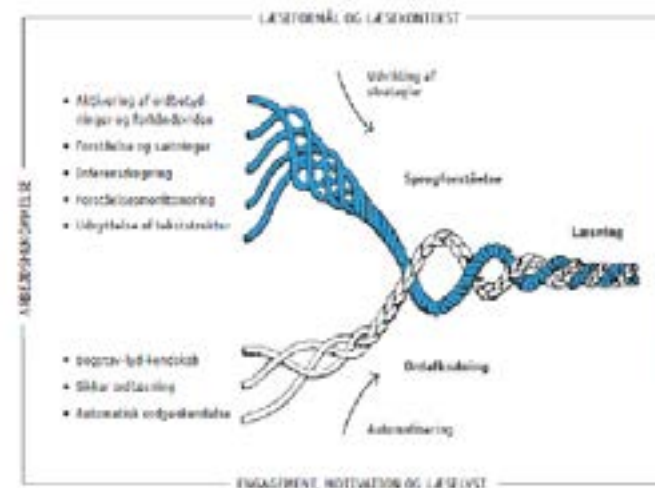


Der er store forventninger til, at børn knækker læsekoden tidligt. Af samme årsag fylder arbejdet med afkodningskomponenten meget i begynderundervisningen. Når læsekoden skal knækkes, er det bedst at øve sig på simple tekster med mange lydrette ord. Derfor er indskolingens tekster ofte læsepædagogisk bearbejdede – det vil sige, at de har en simpel syntaks og semantik, hvilket gør dem velegnede som træningsmateriale, når de fonologiske afkodningsstrategier skal automatiseres.

Læsning er dog langt mere end evnen til at afkode, og i arbejdet med sprog- og læseforståelse er det nødvendigt at invitere tekster, der ansporer til undren og eftertænksomhed ind i undervisningen. Disse tekster kan børnene ikke læse selv, men det kan den voksne – vi bør derfor til stadighed prioritere og aktualisere oplæsning i undervisningen.

## En balanceret læseundervisning

Der er forskningsmæssig dokumentation for, at arbejdet med sprog- og læseforståelse skal prioriteres helt fra begyndelsen. Undervisningen skal altså være balanceret, hvilket udtrykkes i *Den enkle læsemodel*:



Udfordringen i indskolingens består i at få enderne – elevernes forudsætninger, undervisningens tekster og en læseundervisning med klangbund i *Den enkle læsemodel* – til at mødes i god og udviklende undervisning.

**Gennem litteratur får børn adgang til fremmede verdener og til sprog, der ansporer til undren og eftertanke. Vi bør til stadighed prioritere og aktualisere højtlæsning i klassen**

## Læseundervisningens hvad & hvordan

Forskningen har udpeget nogle grundlæggende komponenter af særlig betydning for effektiv læseundervisning. Det er områder, der bør vægtes i al læseundervisning som en del af en balanceret tilgang. Komponenterne er nedenfor sat ind i en læsedidaktisk ramme, hvor vi i midten har læseundervisningens *hvad* og i cirklerne rundt om læseundervisningens *hvordan*:

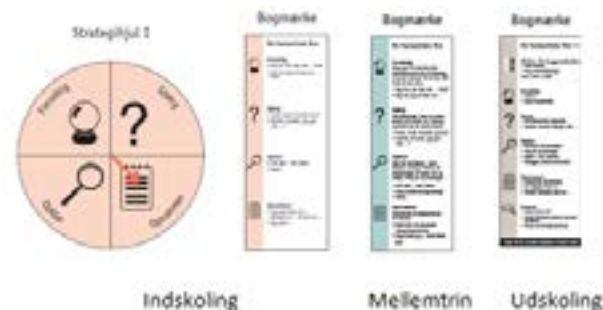


Læsedidaktisk cirkel, Læseundervisningens hvad & hvordan,  
© Pernille Sørensen 2018

## De fantastiske fire i alle fag

Eksplicit undervisning i læseforståelse skal tage sit udgangspunkt i grundlæggende forskningsbaserede strategier, som kan bruges på tværs af fag og på al læsning. I indskolingen danner de fantastiske fire rammen om undervisningen gennem et fælles Strategihjul og et Bogmærke.

Strategierne understøtter sprogudvikling, hukommelse og forståelse. En systematisk anvendelse vil således understøtte faglig inklusion og deltagelsesmuligheder for alle børn. Strategihjul og Bogmærke findes som download under afsnittet Yderligere information og inspiration.



## Skriftsproglig udvikling i indskolingen

Hen over indskolingsårene gennemløber eleverne en skriftsproglig udvikling, der spænder fra legepræget udforskning til automatiserede færdigheder. Nysgerrighed, motivation, læseglæde og læselyst er katalysatorer i denne udvikling, hvor læsning og skrivning går hånd i hånd. For elever med anderledes forudsætninger gælder, at deres skriftsprogslige udvikling tones af baggrundsfaktorer som *perception, opmærksomhed, kognition, motorik og social virkelighed*:



Ved udgangen af 3.klasse skal elevernes læsning gerne være så sikker, at de kan læse alderssvarende tekster med passende hastighed, prosodi og flow. En automatiseret læsning frigiver nemlig energi, som i stedet kan bruges i arbejdet med forståelsen – og det er nødvendigt, for det er på mellemtrinnet, at de faglige tekster for alvor marcherer ind i skolen.

## Inklusion og skriftsprogsvanskeligheder

En balanceret, systematisk og eksplicit undervisning understøtter inklusion i alle fag. For elever med specifikke funktionsnedsettelse og sammensatte indlæringsvanskeligheder kan it-kompenserende hjælpemidler understøtte deltagelsesmuligheder i undervisningen. I Faxe Kommune har alle elever en Chromebook og adgang til AppWriter, som er et teknologibaseret læse-/skriveprogram. Elever, der er testet ordblinde og elever med andre specifikke eller sammensatte vanskeligheder, kan endvidere tilmeldes Nota og hente tekster til digital oplæsning her. Eleverne må bruge deres hjælpemidler i al undervisning og i afvikling af prøver og test.

### Målet er

- En balanceret undervisning med udgangspunkt i kritiske forudsætninger for læsning
- At lade undren og nysgerrighed være udgangspunkt for arbejdet med skriftsproglige aktiviteter til gavn for læselysten
- At bygge videre på den tidligere udvikling af ordforråd, begrebsdannelse og læsestrategier, så barnet kan inddrage og overføre literacy-erfaringer fra én kontekst til en anden
- Et forældresamarbejde, der hviler på en gensidig afstemning af forventninger og krav
- At barnet oplever, at læsning er nøglen til oplevelser og ny viden
- At barnet bliver fortrolig med det fonematiske princip, udvikler og automatiserer fonologiske afkodningsstrategier, samt relevante og alderssvarende stave-, skrive-, læse- og forståelsesstrategier
- At barnet kender til og kan anvende De fantastiske fire
- Et tværgående arbejde med sprog- og læsning i alle fag
- Faglig inklusion af børn i skriftsproglige udfordringer i alle fag
- At barnet kan anvende oplæsning og ordforslag på Chromebook

## Fælles tværgående indsatsområder

- Tidlig opsporing & tidlig indsats: Vi arbejder systematisk med tidlig opsporing af skriftsproglige vanskeligheder for at kunne foranstalte tidligt forebyggende indsatser
- Sprogvurdering & vurdering af læsning og stavning i et formativt perspektiv
- Sprogkonferencer i bh.klassen
- Kvartalsmøder om sprog og læsning
- De fantastiske fire i alle fag
- Læsevejledere som co-teacher & Ordblindevejledere
- Bredt tværfagligt samarbejde for at understøtte den røde tråd i barnets udvikling af literacykompetence

### Yderligere information og inspiration

- Strategihjul vedhæftet
- Bogmærke vedhæftet
- Kopiark til De fantastiske fire vedhæftet
- Faxe Kommunes model for håndtering af ordblindhed vedhæftet
- [Literacy og numeracy i børnehave og indskoling](#)
- [Hjemmeside om literacy, Nationalt Videncenter for Læsning](#)
- [AppWriter, Materiale til undervisere](#)
- [Nota](#)

## MELLEMTRINNET

Når børnene når mellemtrinnet, er læsningen for de flestes vedkommende blevet så sikker, at de kan læse alderssvarende tekster med passende hastighed, prosodi og flow. De fonologiske strategier, som udgjorde det tidlige grundlag for afkodningen, er blevet udbygget med morfemiske strategier, som betyder, at længere ord kan angribes ved genkendelse af ordenes grundlæggende byggesten - forstavelser, endelser og ordets kerne. Det, at kunne genkende morfemer understøtter ordgenkendelsen og har dermed stor betydning for flow i læsning, som igen har stor betydning for læselysten og læseforståelsen.

At læsningen automatiseres og bliver flydende influerer direkte på motivationen for og lysten til at læse. Erkendelsen af læsning som porten til en verden af både oplevelser og viden, skubber for alvor børnene ind i faglitteraturens og seriebøgernes verden. Det er på mellemtrinnet, at vi periodevis kan opleve *bogslugere*.

**Der er en stærk sammenhæng mellem læselyst og læsekompetence**

Når den tekniske side af læsningen er på plads, frigives energi, som i stedet kan kanaliseres over i arbejdet med læseforståelse. Det er væsentligt, for det er på mellemtrinnet, at de faglige tekster for alvor marcherer ind i undervisningen.

**Læseforståelse handler om at uddrage og skabe mening ved at undersøge og interagere med tekst**

Den megen læsning af både skøn- og faglitteratur kommer elevernes generelle skriftsproglige udvikling til gode. Gennem læsning gør de sig erfaringer med måder at bruge sproget på – de gør erfaringer med forskellige genrer og tekststrukturer, oplever forskellige måder at bygge sætninger på, lærer nye ord, vendinger og begreber, og gør erfaringer med skriftsprogets funktion og virkning. Disse erfaringer tager eleverne med sig i deres eget skriftsproglige udtryk. På dette niveau i læseudvikling, vil al læsning således have en afsmittende effekt på elevernes

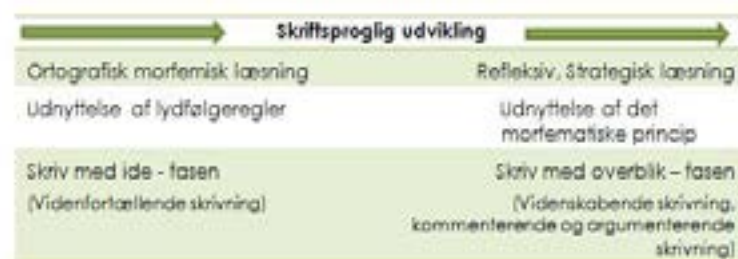
eget skriftlige udtryk, både når det omhandler fortællestruktur, syntaks, ordforråd og retstavning. På mellemtrinnet spiller de tre perspektiver på literacy således en central rolle:

- **Literacy som social praksis ude og hjemme**
  - o omfatter den måde vi gør brug af (skrift)sproget i forskellige situationer og sociale kontekster, fx når vi læser, skriver, kommunikerer og interagerer sprogligt med andre
- **Literacy som præsentationsform**
  - o Repræsenterer vores forståelse af verden, som er indlejret i de tekster, der omgiver os, og som vi selv skaber - analoge og digitale tekster, digitale medier
- **Literacy som mental evne**
  - o Omfatter det der foregår inde i hovedet på os, når vi læser, skriver og interagerer sprogligt – kognitive processer

Læsning og skrivning udgør et funktionelt parløb hen over mellemtrinsårene, og de to færdigheder er en del af næsten alle fag. Literacy udvikles gennem kommunikation, læsning, fremstilling og fortolkning i alle fag.

### Skriftsproglig udvikling på mellemtrinnet

Hen over mellemtrinsårene gennemlever de fleste elever en skriftsproglig udvikling, som i skematisk form kan opstilles som nedenfor. For elever med anderledes forudsætninger gælder, at deres skriftsproglige udvikling tones af baggrundsfaktorer som *perception, opmærksomhed, kognition, motorik og social virkelighed*:



## Læsning i alle fag – læsning som fælles ansvar

Literacy som præsentationsform udgøres af undervisningens tekster, der for en stor dels vedkommende er både multimodale og fagligt formidlende. Det kræver direkte undervisning at udvikle en læsekompetence (Literacy som mental evne), der muliggør, at man kan tilegne sig viden gennem læsning af fagenes tekster.

Udfordringen på mellemtrinnet består i at få skabt et konstruktivt samarbejde omkring arbejdet med sprog og læseforståelse på tværs af fag med klangbund i **fælles viden**, **fælles ramme** og **fælles retning**:

- **Fælles viden**

- om klassens og de enkelte elevers skriftsproglige forudsætninger og udviklingspotentialer
- om læseforståelse, om forskningsbaserede strategier og om undervisning i samme

- **Fælles ramme inden for hvilken undervisning i fagene tager sit udgangspunkt**

- Der udvælges få forskningsbaserede læseforståelsesstrategier, som bruges på tværs af fag, således at der opnås størst mulig transfer
- Der etableres et tæt samarbejde omkring fortsat udvikling af elevernes ordforråd
- Modellering og stilladsering er nøglebegreber i al undervisning

- **Fælles retning i arbejdet sikrer systematisk undervisning i fælles udvalgte strategier til gavn for alle elevers læring**

Undervisning i og udvikling af ordforråd, begrebsdannelse og læseforståelse skal være en naturlig og sammenhængende del af skolehverdagen.

## Særlige effektive læseforståelsesstrategier

Eleverne skal hen over mellemtrinnsårene gradvist blive i stand til at forholde sig til indholdssiden, til at danne sig et overblik over teksten

og dens elementer, til at bruge forskellige læseteknikker afhængig af læseformål, og endelig at læse både kritisk og reflekterende. Det er evner, som gradvist udvikles i takt med at energien frigives hertil - og naturligvis også som en konsekvens af målrettet undervisning.

Forskningen har udpeget nedenstående strategier som særligt effektive:

- Overvåge og tjekke egen forståelse (at bruge metakognitive strategier)
- Besvare spørgsmål til teksten
- Stille spørgsmål til teksten
- Forudsige, opsummere og sammenfatte
- Udfylde grafiske og semantiske modeller som fortællekort og ordkort

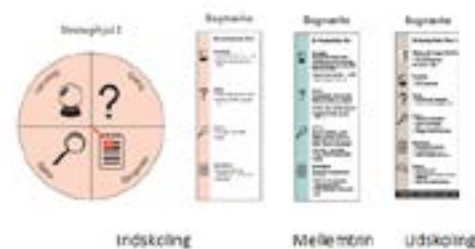
**PIRLS 2016, NLP 2000**

## De fantastiske fire i alle fag

Eksplicit undervisning i læseforståelse skal tage sit udgangspunkt i grundlæggende forskningsbaserede strategier, som kan bruges på tværs af fag og i al læsning. For at understøtte høj transfer er *De fantastiske fire* valgt som grundlæggende strategi. Eleverne kender strategien fra børnehaven og undervisningen i indskoling. På mellemtrinnet nuanceres strategien, så den modsvarer de specifikke krav, som fagenes tekster stiller.

De fire strategier understøtter ordforrådstilegnelse, hukommelse og forståelse, samt elevernes monitorering af egen læsning og læring. En systematisk anvendelse vil således understøtte faglig inklusion og deltagelesmuligheder for alle børn.

De fire strategier er samlet på et bogmærke, som findes til download under ansnittet Yderligere information og inspiration.





## Didaktiske grundbegreber

Arbejdet med literacy på mellemtrinnet kræver direkte og eksplicit undervisning. Hvad enten undervisningen omhandler tekstforståelse eller tekstproduktion, spiller begreberne *modellering* og *stilladsering* en central rolle.

**Modellering** betyder, at læreren gennem ord og handling viser, hvordan en tekst konstrueres eller hvordan udvalgte læseforståelsesstrategier anvendes.

**Stilladsering** dækker over, at læreren herefter tilbyder tilpas støtte til, at eleverne selv kan gøre erfaringer med arbejdet på en succesfuld måde.

## Inklusion og skriftsprogsvanskeligheder

Systematisk og eksplicit undervisning vil i høj grad tilgodese et inkluderende undervisningsmiljø for alle elever. For elever med specifikke funktionsnedsættelser og sammensatte indlæringsvanskeligheder kan it-kompenserende hjælpemidler understøtte deltagelsesmuligheder i undervisningen. I Faxe Kommune har alle elever en Chromebook og adgang til AppWriter, som er et teknologibaseret læse-/skriveprogram. Elever, der er testet ordblinde og elever med andre specifikke eller sammensatte vanskeligheder, kan endvidere tilmeldes Nota og hente tekster til digital oplæsning her. Eleverne må bruge deres hjælpemidler i al undervisning og i afvikling af prøver og tests.

### Målet er:

- At understøtte livslang læselyst
- At eleven kender til og fleksibelt kan anvende De fantastiske fire på tværs af fag
- Et forpligtende samarbejde med forældre omkring deres barns skriftsproglige udvikling og omkring fastholdelse af gode læsevæner
- At eleven bliver fortrolig med det morfematiske princip, udvikler

og automatiserer morfematiske afkodningsstrategier, samt relevante og alderssvarende stave-, skrive-, læse- og forståelsesstrategier

- At eleven udvikler en literacykompetence, der kan bruges i tilegnelse af og formidling af viden og oplevelser
- At eleverne kan arbejde med interaktive medier og anvende læse/skriveteknologi på Chromebook
- Et tværgående arbejde med sprog og læsning i alle fag
- Faglig inklusion af børn i skriftsproglige udfordringer

## Fælles kommunale indsatsområder

- Tidlig opsporing og vedvarende indsatser: Vi arbejder systematisk med tidlig opsporing af skriftsproglige vanskeligheder med fokus på at foranstalte vedvarende forebyggende og foregribende indsatser
- Løbende og årlig vurdering af læse-/stave-/skrive-niveau i et formativt perspektiv
- Kvartalsmøder om sprog og læsning
- De fantastiske fire i alle fag
- Læsevejledere som co-teacher og ordblindevejledere
- Bredt tværfagligt samarbejde for at understøtte den røde tråd i barnets udvikling af literacykompetence

## Yderligere information og inspiration

- Strategihjul vedhæftet
- Bogmærke vedhæftet
- Kopiark til De fantastiske fire - vedhæftet
- Faxe Kommunes model for håndtering af ordblindhed vedhæftet
- [Hjemmeside om literacy, Nationalt Videncenter for Læsning](#)
- [AppWriter, Materiale til undervisere](#)
- [Nota](#)



## UDSKOLINGEN

Når eleverne når udskolingen er forventningen, at de har udviklet en literacykompetence, der muliggør, at de både kan tilegne sig og selv producere viden & oplevelser gennem tekst og sprog.

Literacy i udskolingen omhandler evnen til refleksiv tænkning og konstruktion af ny viden, som udvikles gennem kommunikation, læsning, fremstilling og fortolkning i alle fag. Omdrejningspunktet for udviklingen sammenfattes i de tre perspektiver på literacy:

- **Literacy som social praksis ude og hjemme**
  - o omfatter den måde vi gør brug af (skrift)sproget i forskellige situationer og sociale kontekster, fx når vi læser, skriver, kommunikerer og interagerer sprogligt med andre
- **Literacy som præsentationsform**
  - o Repræsenterer vores forståelse af verden, som er indlejret i de tekster, der omgiver os, og som vi selv skaber - analoge og digitale tekster, digitale medier
- **Literacy som mental evne**
  - o Omfatter det der foregår inde i hovedet på os, når vi læser, skriver og interagerer sprogligt – kognitive processer

Literacy som præsentationsform udgøres i udskolingen af et multimodalt og multipelt teksthav. Den viden, som eleverne skal konstruere og videreformidle, er indlejret i tekster, som findes både analogt og digitalt – og i udskolingen handler det i høj grad om at skabe ny viden på tværs af flere tekster.

Multimodale, faglige tekster er komplekse tekster. Kompleksiteten ligger i, at teksterne er informationstunge, og i at informationerne formidles gennem flere modaliteter. Det kan gøre det vanskeligt for eleverne at finde læseruten og at sammenbinde oplysninger inden for samme

tekst. Samtidig benytter faglige tekster et fagspecifikt sprog, som stiller krav til både bredden og dybden af elevernes eget ordforråd. Endelig vil eleverne møde en syntaktisk opbygning med mange informationer og tydelig forvægt, hvilket stiller store krav til arbejdshukommelsen.

De særlige vidensområder eller delfærdigheder, der spiller sammen, når eleverne konstruerer mening og viden ud fra læsning, er sammenfattet i modellen "Læseforståelsens delfærdigheder". Modellen giver læreren et overblik over de områder, der er nødvendige at undervise i relation til læsning af komplekse faglige tekster i fagene.



Læseforståelsens delfærdigheder, Læseforståelsens fantastiske fire, Akademisk forlag 2016

At anvende faglige, komplekse tekster i konstruktion af viden stiller store krav til eleverne. Derfor skal eleverne i udskolingen gerne have en ubesværet læsning og fleksibel brug af læsestrategier som en del af deres literacykompetence. Det betyder, at eleven:

- Selv kan opdage forståelsesproblemer
- Selv kender og kan vælge relevante læseforståelsesstrategier for at afhjælpe problemer
- Kan danne sig overblik over teksten – tekststrukturen
- Kan anvende grafiske modeller af forskellig slags
- Kan stille spørgsmål til tekstens indhold
- Kan opklare ukendte ord eller formuleringers betydning

Tilegnelse af viden og oplevelse gennem læsning i udskolingen forudsætter med andre ord en aktiv og strategisk og forståelsesmoniterende (metakognitiv) læser.

## Skriftsproglic udvikling i udskolingen

Hen over udskolingsårene udvikler eleverne deres literacykompetence, hvilket i skematisk form kan opstilles som nedenfor. For elever med anderledes forudsætninger gælder, at deres skriftsproglic udvikling tones af baggrundsfaktorer som *perception, opmærksomhed, kognition, motorik og social virkelighed*:



## Læsning i alle fag – læsning som fælles ansvar

Literacy som præsentationsform udgøres af undervisningens tekster, der for en stor dels vedkommende er både multimodale, fagligt formidlende og multiple.

I udskolingen skal eleverne kunne forholde sig til indholdssiden, de skal kunne danne sig et overblik over tekster og deres elementer, de skal kunne bruge forskellige læseteknikker afhængig af læseformål, og endelig skal de kunne læse både kritisk og reflekterende. Det er evner, som udvikles i mødet med tekster, mennesker, meninger og holdninger - og naturligvis også som en konsekvens af målrettet undervisning.

Det kræver direkte undervisning at vedligeholde og udvikle en læsekompetence (Literacy som mental evne), der gør det muligt for eleverne vedvarende at tilegne sig viden gennem læsning af fagenes tekster.

I udskolingen handler det i høj grad om teamsamarbejde i relation til og omkring arbejdet med sprog og læseforståelse på tværs af fag med klangbund i **fælles viden, fælles ramme og fælles retning**.

### • Fælles viden

- om klassens og de enkelte elevers skriftsproglic forudsætninger og udviklingspotentialer
- om læseforståelse, om forskningsbaserede strategier og om undervisning i samme

### • Fælles ramme inden for hvilken undervisning i fagene tager sit udgangspunkt

- Der udvælges få forskningsbaserede læseforståelsesstrategier, som bruges på tværs af fag, således at der opnås størst mulig transfer
- Der etableres et tæt samarbejde omkring fortsat udvikling af elevernes ordforråd
- Modellering og stilladsering er nøglebegreber i al undervisning

### • Fælles retning i arbejdet sikrer systematisk undervisning i fælles udvalgte strategier til gavn for alle elevers læring

Undervisning i og udvikling af ordforråd, begrebsdannelse og læseforståelse skal være en naturlig og sammenhængende del af skolehverdagen.

## Særlige effektive læseforståelsesstrategier

Forskningen har udpeget nedenstående strategier som særlig effektive:

- Overvåge og tjekke egen forståelse (at bruge metakognitive strategier)
- Besvare spørgsmål til teksten
- Stille spørgsmål til teksten
- Forudsige, opsummere og sammenfatte
- Udfylde grafiske og semantiske modeller som fortællekort og ordkort

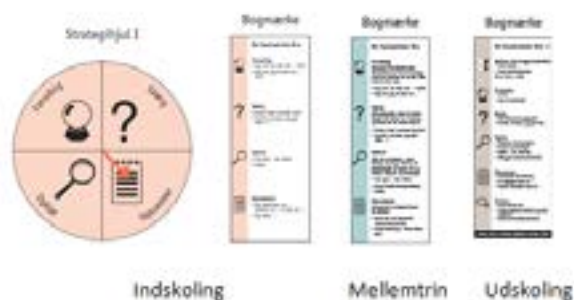
PIRLS 2016, NLP 2000

## De fantastiske fire i alle fag

EksPLICIT undervisning i læseforståelse skal tage sit udgangspunkt i grundlæggende forskningsbaserede strategier, som kan bruges på tværs af fag, tekster og miljøer – kort sagt i al læsning. For at understøtte høj transfer er De fantastiske fire valgt som grundlæggende strategi. Eleverne kender strategien fra tidligere undervisning. I udskolingen skal særligt arbejdet med inferensdannelse, forståelsesmonitorering og teksters troværdighed vægtes.

De fantastiske fire understøtter ordforrådstilegnelse, hukommelse og forståelse, samt elevernes monitorering af egen læsning og læring. En systematisk anvendelse vil således understøtte faglig inklusion og deltagermuligheder for alle.

Strategierne er samlet på et bogmærke, som findes til download under ansnittet Yderligere information og inspiration.



## Didaktiske grundbegreber

Arbejdet med sprog og literacy i udskolingen kræver fortsat direkte og eksPLICIT undervisning. Hvad enten undervisningen omhandler tekstforståelse eller tekstproduktion, spiller begreberne modellering og stilladsering en central rolle.

**Modellering** betyder, at læreren gennem ord og handling viser, hvordan en tekst konstrueres, eller hvordan udvalgte læseforståelsesstrategier anvendes.

**Stilladsering** dækker over, at læreren herefter tilbyder tilpas støtte til, at eleverne selv kan gøre erfaringer med arbejdet på en succesfuld måde.

## Inklusion og skriftsprogsvanskeligheder

Systematisk og eksPLICIT undervisning vil i høj grad tilgodese et inkluderende undervisningsmiljø for alle elever. For elever med specifikke funktionsnedsættelser og sammensatte indlæringsvanskeligheder kan it-kompenserende hjælpemidler understøtte deltagelsesmulighed i undervisningen. I Faxe Kommune har alle elever en Chromebook og adgang til AppWriter, som er et teknologibaseret læse-/skriveprogram. Elever, der er testet ordblinde og elever med andre specifikke eller sammensatte vanskeligheder, kan endvidere tilmeldes Nota og hente tekster til digital oplæsning her. Eleverne må bruge deres hjælpemidler i al undervisning og i afvikling af prøver og tests.

## Målet er:

- At understøtte livslang læselyst
- At eleven kender til og fleksibelt kan anvende De fantastiske fire på tværs af fag
- At eleven udvikler kommunikative kompetencer og tilegner sig et varieret og sikkert ord- og begrebsforråd.
- At eleven videreudvikler sin literacykompetence som afsæt for deltagelsesmuligheder i skolen, i kommende uddannelse og som borger i et skriftsprogligt samfund
- Et forpligtende samarbejde med forældre omkring den unges skriftsproglige udvikling og læring – og om fastholdelse af gode læsevaner
- At eleven udvikler en analytisk, fortolkende og kritisk bevidsthed over for tekster og medier – og kan bruge denne bevidsthed i såvel tekstforståelse og tekstproduktion
- At eleverne kan arbejde med interaktive medier og anvende læse/skrive teknologi på Chromebook
- Et tværgående arbejde med sprog- og læsning i alle fag
- Faglig inklusion af børn i skriftsproglige udfordringer

## Fælles tværgående indsatsområder

- Løbende og årlig vurdering af læse-/stave-/skreveniveau i et formativt perspektiv
- Kvartalsmøder om sprog og læsning
- De fantastiske fire i alle fag
- Læsevejledere som co-teacher & Ordblindevejledere
- Bredt tværfagligt samarbejde for at understøtte den røde tråd i barnets udvikling af literacy kompetence

## Yderligere information og inspiration

- Strategihjul vedhæftet
- Bogmærke vedhæftet
- Kopiark til De fantastiske fire vedhæftet
- Faxe Kommunes model for håndtering af ordblindhed vedhæftet
- [Hjemmeside om literacy, Nationalt Videncenter for Læsning](#)
- [AppWriter, Materiale til undervisere](#)
- [Nota](#)

## SFO OG UNGDOMSSKOLENS FRITIDSTILBUD

I Faxe Kommune er SFO og ungdomsskolens fritidstilbud organiseret således:

### Skolefritidsordning (SFO)

- 0.-2. klasse
- 3.-5. klasse
- 6.-7. klasse

### Ungdomsskole fra 13 år

- Fritidsundervisning
- Klub med åbningstid to gange ugentligt

SFO og klubtilbud er vigtige arenaer for børn og unges udvikling kompetencer i relation til literacy. Sprog og literacy udvikles i interaktion med andre, og det er netop fritidstilbuddenes primære opgave at danne ramme for samvær og fællesskab.

**SFO**en er en del af skolen og følger folkeskoleloven. SFOen skal tilbyde fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer trivsel, sundhed, udvikling og læring, herunder sproglige, æstetiske og kropslige udtryksformer. SFOen skal endvidere understøtte skolens arbejde med fokus på børn, der har særlige forudsætninger og behov.

**Klubtilbud** til større børn og unge skal skabe aktiviteter og samværsformer, der fremmer den enkelte unges alsidige udvikling, selvstændighed og forståelse for og evne til at indgå i et demokratisk samfund. Tilbudene skal også støtte unge i deres fremtidige muligheder inden for uddannelserne og arbejdsmarked.

**Literacy som social praksis og som præsentationsform** er helt centrale områder for fritidspædagogikkens bidrag til den kommunale strategi. For klubområdet er et vigtigt mål for arbejdet at kvalificere de unges fornemmelse for, hvordan man kommunikerer i forskellige sammenhænge - herunder ikke mindst på sociale, digitale medier. På SFO-området er også literacy som mental evne væsentlig, idet SFOen samarbejder med skolen om at understøtte børns generelle læring.

- **Literacy som social praksis ude og hjemme**
  - o omfatter den måde vi gør brug af (skrift)sproget i forskellige situationer og sociale kontekster, fx når vi læser, skriver, kommunikerer og interagerer sprogligt med andre
- **Literacy som præsentationsform**
  - o Repræsenterer vores forståelse af verden, som er indlejret i de tekster, der omgiver os, og som vi selv skaber - analoge og digitale tekster, digitale medier
- **Literacy som mental evne**
  - o Omfatter det der foregår inde i hovedet på os, når vi læser, skriver og interagerer sprogligt – kognitive processer

### SFOens særlige bidrag

SFOen kan understøtte børns literacykompetencer gennem fysiske læringsmiljøer, som inviterer til læsning og til brug af forskellige udtryksformer. I fritidspædagogikken kan især miljø, personer og kultur gøre en væsentlig forskel i børns literacyudvikling. Det er derfor vigtigt, at få sat de lokale ressourcer i spil. Det kan handle om at understøtte læselyst gennem fysiske læsemiljøer, samarbejde med bibliotek, skriftliggøre SFOens hverdag, anvende sprogunderstøttende strategier i samtale med børn, tænke på at voksne er vigtige rollemodeller for børn og at sprog og adfærd smitter.

SFOen kan undersøge skolens arbejde med børns læselyst og -forståelse, ved at personalet anvender De fantastiske fire i højt-læsnings-situationer og understøtter børnenes brug af strategierne i egenlæsning. Materialet som er udarbejdet til dagtilbudsområdet kan med fordel anvendes som inspiration.

*De fantastiske fire* kan også anvendes som samtalestrategi, der kvalificerer børns sprogbrug og kommunikative færdigheder.

I Faxe Kommune ligger **overgangen fra børnehave til SFO 1. juni**. Børnene går således fuld tid i SFO i en periode forud for, at undervisningspligten indtræder. Arbejdet med sprog og literacy skal for førskolebørnene have et særligt fokus enten gennem en fortsættelse af arbejdet med børnehavens læreplanstemaer eller med udgangspunkt i børnehaveklassens undervisningstemaer, jf. Dagtilbudsloven §45a. I dette arbejde kan *De fantastiske fire* fungere som brobygningsmateriale, se side 9.

### De 10 understøttende sprogstrategier er:

1. Følg barnets interesse
2. Brug åbne spørgsmål
3. Vent på barnets svar
4. Fortolk og udvid, hvad barnet siger
5. Hjælp barnet med at sætte ord på
6. Forklar ord, barnet ikke kender i forvejen
7. Relater til noget, barnet kender
8. Udnyt de sproglige kompetencer, barnet har i forvejen
9. Ret ikke barnets fejl direkte
10. Leg med sproget, når det er muligt

### De fantastiske fire som samtale- og forståelsesstrategi:

#### Forudsig

- Hvad bogen handler om, eller hvad samtalen drejer sig om
- Klæd barnet på til læsningen eller samtalen – udvid barnets viden om verden og om emnet i særdeleshed

#### Spørg

- Hvad, hvorfor, hvordan...?
- Hvorfor mon...? Hvad synes du...?
- Er det i orden at...? Kan vi stole på tekstens informationer...?

#### Opklar

- Svære ord – udvid barnets sprog under læsning og i samtalen fx telt – tipi/wigwam
- Talemåder
- Sproglige intentioner – måder at bruge sproget på

#### Opsummer

- Stop op i læsningen eller samtalen. Lav korte opsummeringer: Nu har vi hørt om.... Det han mener er altså...
- Vurder tekstens troværdighed, særlig hvis I er på nettet

### Klubbens særlige bidrag

Unge literacykompetence - eller kompetence til at forstå, forholde sig til og udtrykke sig om forhold af personlig og samfundsmæssig betydning - er afgørende for deres demokratiske deltagelse. Vi interagerer, kommunikerer og udtrykker os dagligt gennem forskellige modaliteter hvoraf skriften er et væsentligt og bærende element.

Fritidspædagogikken har en opgave i at understøtte unges forståelse for og evne til at indgå i et demokratisk samfund og gøre deres stemme gældende. Heri ligger et væsentligt bidrag til den kommunale strategi, som handler om arbejdet med at kvalificere de unges fornemmelse for, hvordan man kommunikerer i forskellige sammenhænge og situationer - herunder ikke mindst på sociale, digitale medier.

Miljø, personer og kultur spiller en væsentlig rolle i unges literacyudvikling. Derfor er det vigtigt at få sat de lokale ressourcer i spil som en del af fritidspædagogikken. Det kan handle om at øge tilgængeligheden af forskelligt læsestof, så unge nudges til at vælge læsning til, og at anvende skærme til digital formidling og deling af oplevelser med sprog og læsning. I særlig grad omhandler det dog kvaliteten af samværet og fællesskabet, hvori sproget og sprogbrugen er en væsentlig del. Sprog er afgørende for sociale relationer, hvorfor også udsatte unge kan hjælpes ind i fællesskaber gennem fokus på deres sprogbrug. I samtaler med unge kan sprog og kommunikation understøttes gennem strategier, der udvider og nuancerer de unges sprog og spejler deres forståelser i en bredere kontekst. Det er ikke mindst vigtigt i relation til digital dannelse og unges kompetencer til at navigere i sociale digitale fællesskaber.

**Når vi kvalificerer og understøtter unges kommunikative færdigheder, arbejder vi med deres livsduelighed og demokratiske deltagelse**

Digital dannelse handler om evnen til at kunne begå sig social, etisk og kritisk i en virtuel virkelighed og til at reflektere over digitale muligheder og udfordringer – og overveje egne og andres intentioner, handlinger og udtryksformer i den virtuelle virkelighed. Digital dannelse er et cen-



tralt område for fritidspædagogikken i klubmiljøerne, hvor samværsfor-  
mer ofte har en digital dimension.

Sproget er et redskab for både tænkning, planlægning af handling og  
kommunikation Ved at kvalificere og understøtte unges kommunika-  
tive færdigheder, arbejder vi med deres livsduelighed og demokratiske  
deltagelse. Literacy i klubmiljøet har udgangspunkt i, hvordan unge  
anvender deres literacykompetence til at:

- forstå den verden, der omgiver dem
- udtrykke sig face to face og i digital kommunikation
- skabe sig deltagelsesmuligheder i sociale fællesskaber

### Understøttende sprogstrategier i sproglig interaktion

1. Samtalen skal give mening for den unge – følg den unges  
interesse
2. Vis nysgerrighed
3. Stil åbne spørgsmål
4. Støt og udvid den unges sprog (fx fra telt til tipi/wigwam)
5. Støt og udvid den unges viden om verden
6. Hjælp den ungen med at forholde sig undrende, kritisk og  
fortolkende til emnet
7. Støt den unge i at nå frem til flere og måske nye handle-  
muligheder

### De fantastiske fire som samtalestrategi:

#### Forudsig

- Hvad bogen handler om, eller hvad samtalen drejer sig om
- Klæd barnet på til læsningen eller samtalen – udvid barnets  
viden om verden og om emnet i særdeleshed

#### Spørg

- Hvad, hvorfor, hvordan...?
- Hvorfor mon...? Hvad synes du....?
- Er det i orden at...? Kan vi stole på tekstens informationer...?

#### Opklar

- Svære ord – udvid barnets sprog under læsning og i samtalen  
fx telt – tipi/wigwam
- Talemåder
- Sproglige intentioner – måder at bruge sproget på

#### Opsummer

- Stop op i læsningen eller samtalen. Lav korte opsummeringer:  
Nu har vi hørt om.... Det han mener er altså...
- Vurder tekstens troværdighed, særlig hvis I er på nettet

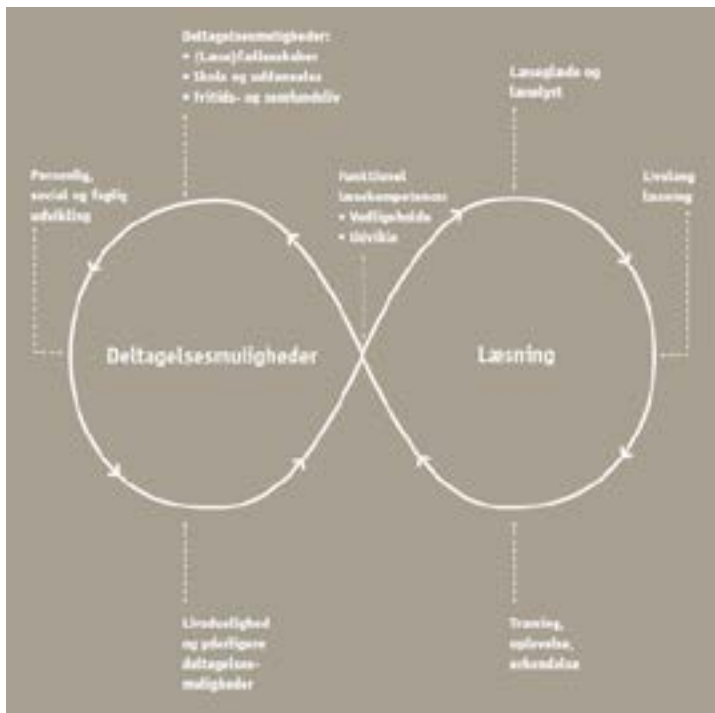


## Målet er

- At understøtte alle børn og unges deltagelsesmuligheder i de forskellige miljøer, de dagligt færdes i
- Inddrage børn og unge i beslutninger og demokratiske processer og derved fremme udviklingen af deres kommunikative evner
- Etablere inspirerende miljøer, som giver mulighed for at udvikle og arbejde med børn og unges mange udtryksformer (tekst, lyd, video, billeder)
- Etablere meningsfulde miljøer, hvor skriftsproglige aktiviteter naturligt indgår i dagligdagen
- Være opmærksom på og tage initiativer i forhold til børn og unge, der i særlig grad har behov for at beskæftige sig med skriftsproglige aktiviteter
- Inddrage lokale ressourcer

## Fælles tværgående indsatsområder

- Bredt tværfagligt samarbejde for at understøtte den røde tråd i barnets udvikling af literacy kompetence



## Yderligere information og inspiration

- [30 ideer til et aktivt samarbejde om sprog ved skolestart](#)
- Strategihjul vedhæftet
- [Læs med lyst og glæde video](#). Folder vedhæftet
- [Literacy og numeracy i børnehave og indskoling](#)
- [Hjemmeside om literacy, Nationalt Videncenter for Læsning](#)
- [Viden om børn og unges digitale liv](#)
- [Viden om onlinelivets negative konsekvenser](#)
- [Inddragelsesforløb - elever i udskoling](#)
- Værdikort til samtale vedhæftet
- [Inddragelse af elever i udskoling](#)

# DEL 2: HANDLEPLANER FOR LITERACY



## Lokale handleplaner for arbejdet med literacy i dagtilbud

En gang årligt evalueres det lokale arbejde med literacy, og den lokale handleplan for arbejdet opdateres:

- I november/december måned evalueres der på indsatser i relation til strategiens 5 pejlemærker og de lokale mål og tiltag for sprogarbejdet. Handleplanens mål og tiltag revideres og udformes i relation til arbejdet med de styrkede pædagogiske læreplaner, arbejdet med kommunikation og sprog og literacystrategiens 5 pejlemærker, samt nye data.

Arbejdet med den lokale handleplan for dagtilbud:

- Skema til handleplan for sprog, kommunikation og literacy i dagtilbud udfyldes. Skemaet findes på næste side og ligger som wordfiler under download.
- Med afsæt i data fra sprogvurderinger, øvrige data, børnegruppens forudsætninger og behov, sidste års evaluering samt relevant data fra den kommunale sprog- og læserapport, udarbejdes "Sammenhæng og mål" i handleplanen.
- Med baggrund i dette udvælges hvilke lokale tiltag der skal igangsættes, og hvordan de indtænkes i læringsmiljøet i den pædagogiske dagligdag.
- "Tegn, mål og evalueringsmetoder", samt "ansvar og tidspunkt for indsats og evaluering" planlægges og udfyldes.
- I samme skema evalueres i november/december i hvor høj grad indsatserne har virket .

Handleplanen sendes til kommunens læse- og sprogkonsulent og de pædagogiske konsulenter på dagtilbudsområdet.

## Lokale handleplaner for arbejdet med literacy i skole, SFO og klub

En gang årligt evalueres det lokale arbejde med literacy, og den lokale handleplan for arbejdet opdateres:

- I juni måned evalueres der på arbejdet med strategiens 5 pejlemærker og på lokale mål for literacy (evaluering af mål gælder kun skole).
- I august/september revideres handleplan med afsæt i lokalt data og den kommunale sprog- og læserapport.

En lokal handleplan skal for skole indeholde følgende:

1. Beskrivelse af det lokale arbejde med de tværgående 5 pejlemærker.
2. Status på lokalt data (fx sprogvurderinger, skriftsprogsevalueringer, ordblindhed, pædagogiske observationer).
3. Relevante indsatser og tiltag på baggrund af lokalt data.
4. Lokale mål for arbejdet. Målene skal være evaluerbar.

En lokal handleplan skal for SFO og klub indeholde følgende:

1. Beskrivelse af det lokale arbejde med de tværgående 5 pejlemærker.

Det er muligt at anvende de skematiske oversigter på de følgende sider. Skemaerne ligger som wordfiler under download.

Evalueringer og justerede handleplaner fremsendes til skolechefen og kommunens læse- og sprogkonsulent:

- Deadline for evaluering er sidste hverdag i juni.
- Deadline for justerede handleplaner er sidste hverdag i september.

## Lokal handleplan for arbejdet med literacy i sundhedsplejen og PPR

En gang årligt evalueres og beskrives arbejde med strategiens 5 pejlemærker

Evaluering og beskrivelse fremsendes til chef for PPR+ og kommunens læse- og sprogkonsulent.

Dagtilbud/ Dagpleje		Gældende for periode		Udarbejdet af	
------------------------	--	----------------------	--	---------------	--

Den styrkede pædagogiske læreplan, sprogvurderinger, arbejdet med "Kommunikation og sprog" (se medarbejderportalen-dagtilbud CBUF- sprog kommunikation og literacy) og de 5 aftalte pejlemærker, der er sigtekorn for arbejdet med literacy, samt børnegruppens forudsætninger og behov, danner afsæt for nedenstående arbejde.

De 5 pejlemærker er: Læseglyde og læselyst, forældresamarbejde, data som styringsværktøj, forskningsbaserede indsatser, tværgående samarbejde og ledelsesmæssig forankring (se literacy strategien s. 4/5. Der skal reflekteres over de enkelte pejlemærker og laves udvalgte nedslag/indsatser ud fra disse.

SMITE-Model	Sammenhæng og mål	Tiltag/indsats	Tegn	Måle- og evalueringstoder	Roller og ansvar	Tidspunkt for indsats og evaluering	Evaluering
Indsats	(Hvad viser data fra sprogvurderingsresultat er/øvrige data/sidste års evaluering og hvilke mål skal vi sætte for at udvikle/understøtte børnenes sprog/ børnegruppen i den kommende periode)	(Hvilke tiltag/indsatser vil vi igangsætte ift. fokuspunkterne og hvordan indtænkes de i vores læringsmiljø/pædagogiske dagligdag - vælg få indsatser. Hvordan involveres forældre ift. at bidrage med indsats i hjemmet)	(tegn på forandring - hvad vil vi kigge efter for at se om indsatsen virker - skrives ift hver indsats)	(Hvordan vil vi evaluere - ift hver indsats)	(Hvem gør hvad ift. indsatsen og hvordan inddrages forældrene og/eller andre relevante faggrupper)	(I hvilken periode arbejdes der med indsatsene og hvornår laves der status og evaluering på indsatsene)	(I hvor høj grad har indsatserne virket - på en skala fra 1-5 - vælg tal og begrund - og hvad skal evt. tages med i næste handleplan)
Indsats							
Indsats							
Indsats							
Indsats							

Centrale måltal for sprogvurderinger	Lokale mål for progression i sprogvurderinger	Status/evaluering
85% af børnene placerer sig i grøn kategori i sprogvurderingen i 3års alderen og året før skolestart	0-3 år	
	4-5 år	



Skoleafdeling	
Gældende for skoleår	
Udarbejdet af	

SMITTE Model Pøjlemærker	Nedslag	Indsats (vælg få indsætter)	Succeskriterier og tegn (til hver indsats)	Måle- og evolueringsmetoder (til hver indsats)	Roller og ansvar	Tidspunkt for indsats og evaluering
Læseglæde & Lævelyst	Indskoling: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
	Melletrin: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
	Udskoling: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
Forældresamarbejde	Indskoling: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
	Melletrin: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
	Udskoling: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
Data som styringsværktøj	Indskoling: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
	Melletrin: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
	Udskoling: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
Forskningsbaserede indsatser	Indskoling: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
	Melletrin: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
	Udskoling: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
Tværgående samarbejde og ledelsesmæssig forankring	Indskoling: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
	Melletrin: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
	Udskoling: Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		

**DATADREVET LEDELSE (udfyldes august/september)**

Datanædslog		Status og analyse	Forskningsbaserede indsatser og filtag
<ul style="list-style-type: none"> <li>Kvantitativt &amp; kvalitativt data</li> <li>Se evt. evalueringsplanen</li> </ul>		<ul style="list-style-type: none"> <li>Beskriv kort status på det data, der er udpegat fx andel af læseparate børn, dygtige læsere, dygtige stavere el. i forhold til kommune/landsniveau</li> <li>Nævn i punktform relevante opmærksomhedspunkter</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>På hvilken måde skal den pædagogiske praksis justeres, for at imødekomme det behov, analysen af data peger på?</li> </ul>
Indskoling		Status: Opmærksomhedspunkter:	
Mellemtrin		Status: Opmærksomhedspunkter:	
Udskoling		Status: Opmærksomhedspunkter:	

Centrale måltal	Lokale Målsystem		Evaluering
85% er læseparate ved udgangen af 8.klasseåret  80% er dygtige til at læse i nationale test. Kommunale test i læsning og stavning ligger på landsnormen.	Indskoling		
	Mellemtrin		
	Udskoling		

**EVALUERING AF HANDLEPLAN (Udfyldes ved skoleårets afslutning i juni måned)**

Nædslog	I hvilken grad er målene nået?	Tejn på forandring – Det ser vi ved...
Læseglyde & læselyst		
Forældresamarbejde		
Data som styringsredskab		
Forskningsbaserede indsatser		
Tværgående samarbejde og ledelsesmæssig forankring		

SFO/Fritidsklub	
Gældende for perioden	
Udarbejdet af	

SMTE-Model Pejlemærker	Nedslag	Indsats (vælg få indsats)	Succeskriterier og tegn (til hver indsats)	Måle- og evalueringsmetoder (til hver indsats)	Roller og ansvar	Tidspunkt for indsats og evaluering
Læseglyde & Læselyst	Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
Forældresamarbejde	Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
Data som styringsværktøj	Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
Forskningsbaserede indsats	Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		
Tværgående samarbejde og ledelsesmæssig forankring	Vi vil...	Det vil vi gøre ved...	Det er godt når...	Vi vil måle det ved ...		

**EVALUERING AF HANDLEPLAN** (Udfyldes ved udgangen af skoleåret i juni måned)

Nedslag	I hvilken grad er målene nået?	tegn på forandring – Det ser vi ved...
Læseglyde & Læselyst		
Forældresamarbejde		
Data som styringsværktøj		
Forskningsbaserede indsats		
Tværgående samarbejde og ledelsesmæssig forankring		